

Slniečko 6

ROČNÍK 45

FEBRUÁR 1991

5 KČS

*Máš málo snehová?
OTVOR SI SLNIEČKO na strane 8-9*

Mária
Švúčková

Povešť

JE TAKÁ DEDINKA, volá sa Dúbravka, a dnes je časťou mesta Bratislavy. V tejto dedinke majú kostol a v tom kostole oltárny obraz, ktorý predstavuje zázračných lekárov-mučeníkov Kozmu a Damiána. No a o tomto obraze koluje medzi obyvateľmi zaujímavá povesť.

Turci vtrhli do Dúbravky. Boli najedovaní, lebo obliehanie neďalekej Bratislavy im zasa nevyšlo.

„Vari tú Bratislavu nikdy nedobijeme?“ zúrili v duchu paša Ibrahim.

Celé týždne útočili na jej dvojité hradby, aj na valy s palisádami. Zasýpali ich ohňom, paľbou z kanónov, štverali sa na ne po rebríkoch, padali i umierali pri päte múrov — všetko márne. Ako len prijme sultán Soliman túto prehru?

Nuž nasrdení boli Turci, a tak sa vršili na všetkom, čo bolo naporúdzi. A naporúdzi bola dedinka Dúbravka. Vtrhli do nej, presnorili chalupy aj chlievy, ale našli len dve oslice zatúlané v záhradách.

„Prekliata bedač!“ nadávali Turci. „Ani len poriadneho koňa to nemá!“ A od zlosti podpaľovali, čo sa dalo.

Dedinku Dúbravka založili ani nie tak dávno prisťahovalci z Chorvátska, ktorí sa sem utiahli pred tureckým nebezpečenstvom. Na oslích záprahoch priviezli svoje deti, starcov a skromný majetok. No a obraz svojich patrónov, zázračných sýrskych lekárov-mučeníkov, svätého Kozmu a Damiána. Postavili si chalúčky, pre obraz postavili kostol a mysleli si, že už budú mať od Turkov pokoj. Ale horkýže pokoj! Turci sa rozťahujú ďalej a ďalej po Európe, a tak milí Dúbravčania znova musia pred nimi utekať: podaktorí ušli do hory, podaktorí aspoň do pevnej budovy kostola, ukrytej na vršku v stromoví.

Tam ich našli Turci, zbitých do hrbky

o obraze

a spievajúcich na plné hrdlo, akoby tým spevom chceli prehlásiť svoj strach:

Kozmu a Damiána, služobníkov Pána, chválopiesňou vrúcnou oslavujeme.

A všetci hľadajú na obraz, akoby od neho čakali spásu.

Paša Ibrahim pozerá po kostole. Aj ten je chudobný, myslí si opovržlivo, ani len monštrancia nie je zlatá. Najcennejšie, čo tu je, sú títo ľudia, chlapi a mládenci, no a tiež dievčence, spínajúce ruky k obrazu. Vlastne aj obraz je zaujímavý: dvaja lekári vo východnom odeve, s téglíkmi, fľaštičkami a krivulami, a na hlave, čuduj sa svete, turbany! Sú to lekári z nášho Orientu, pomyslel si paša, tak tí pôjdu s nami!

A už na jeho pokyn lapajú vojaci ľudí a druhí vylamujú obraz z oltára. Chrám je plný kriku a plaču, ale ponad to všetko predsa len vyniká spev starého kňaza:

Pevní stáli v boji — a v srdca pokoji smrť ako anjela privítali...

Ibrahim kývol hlavou a už starý kňaz padol pred oltárom dolu tvárou.

Uberá sa zástup do tureckej krajiny. Zajatci uviazaní povrazom okolo hrdla tackajú sa od únavy, smädu a hladu. Najmä smäd ich neznesiteľne trápi. Niektorý aj padne na zem, ale druhovia ho zdvihnú a pomôžu mu na nohy.

„Vody! Vody!“ šepkajú vyprahnuté ústa.

Turci kľajú, švihajú bičmi, obiehajú na koňoch vlečúci sa zástup.

„Zajtra prídeme k rieke,“ rehocú sa. „Zajtra alebo pozajtra!“

A tu oslica, ktorá nesie na chrbte ulúpený chrámový obraz, zaňuchá popri zemi, akoby jej tam čosi zavoňalo. A pohrabe kopytom. V tej chvíli vytryskne prameň. Strieka uprostred cesty krištáľová voda, až sa tak blýska v slnci jej vysoký prúd. Neboráci sa zhýkli, lapajú vodu do dlaní alebo rovno do úst,

kriesia si telo jej čistým, chladným prúdom. A potom kľaknú do prachu cesty a ďakujú: Bohu za ten zázrak.

Aj Turci sú ohromení. Drmolia v úžase: „La illah illa Allah!“ Zároveň sa bijú do prs a dotýkajú sa rukou čela i úst. A paša Ibrahim sa usmieva. Už vie, ako upokojí sultána. Povie mu toto:

„Ó, veľký sultán, pán sveta, odpusť, že ti nenesiem na štíte Bratislavu. Nesiem ti namiesto nej zázračný obraz z Dúbravky. A k tomu zástup mládencov a diev, mladé ruky a krv z tamtoho kraja. Prijmi to vďačne, ó, sultán! A Bratislavu nabudúce.“

Treba podotknúť, čo vieme z histórie: Bratislavu Turci nikdy nedobýli.

A prameň, čo vystrekol spod kopyta oslice, prúdi vraj na tom mieste až do dnešných čias. Ľudia tam postavili studňu a užívajú ju dosiaľ.

Napokon, po dlhých útrapách, dotrmácali sa zajatci až do Carihradu. Sultán Soliman prijal zázračný obraz a umiestnil ho na čestnom mieste v svojej obrazárni. Zajatí mládenci sa dostali do janičiarskych plukov a dievčence do služby v bohatých domoch. Nikdy viac sa už domov nevrátili.

A čo oslica so zázračným kopytom? Tú si kúpil za dva piastre chudobný turecký vrchár. Ani tá sa už domov nevrátila.

Turecko bolo vtedy jadrom mohutnej Osmanskej ríše, do ktorej pritekalo ukoristené bohatstvo z premnohých podmanených krajín. A predsa, vidíte, doľahla aj na túto ríšu pohroma — aspoň teda povest' tak hovorí.

Odrazu vraj len začala tureckú krajinu sužovať suchota. Prvý rok uschlo obilie na koreni, druhý rok sa už pre neslýchaný suchopár nedalo nič ani zasiať. Stromovie a vinič nepriniesli ani najmenší plod. Hladomor zavládol v Osmanskej ríši. Zvieratá i ľudia hynuli od smädu—hladu aj na

všelijaké choroby. Kvílenie a plač sa ozývali po celej tureckej zemi.

Márne sa sultán radil s mágmi, kúzelníkmi, hviezdopravcami aj astrológmi, márne pýtal nové a nové veštby od veštiarní. Suchopár trval a nešťastie zo dňa na deň rástlo.

Raz popoludní zadriemal sultán pod tónistou korunou palmy, a tu sa mu prisnil takýto sen:

Roztvorilo sa nebo. Na nebeskom stolci sedel v kruhu anjelov šedivý stavec v riasnatom rúchu, brada až po pás. Pozeral prísny pohľadom a odrazu len prehovoril neznámou rečou, ktorej sultán napodiv rozumel.

„Sultán Soliman,“ povedal stavec, „ak nechceš, aby sa tvoja krajina premenila na púšť, vráť obraz, čo sem doputoval na oslici. Vráť ho na to isté miesto, odkiaľ ho odvliekli tvoji vojaci!“ Sultán vzbĺkol hnevom a už-už sa chcel obrýknúť na starca, ako sa opovažuje rozkazovať jemu, pánovi sveta! No spamätal sa, v poslednej chvíli sa dovtíпил a namiesto nadávky si zahryzol do jazyka.

A to zahryznutie do jazyka ho prebudilo.

Obraz sa vraj vracal do Dúbravky na najrýchlejších koňoch. Uháňali odušu, len aby čo najskôr vyniesli pohromu z tureckej krajiny. A sprevádzal ho sám paša Ibrahim. Vniesol obraz do kostola a položil ho na oltár. A keď sa zvrtol, kostol už bol plný ľudí.

„Kde sú naši synovia? A kde sú naše dcéry?“ volali a vystierali ruky.

Paša Ibrahim neodpovedal, rýchlo sa pre tlačil pomedzi ľudí a odcválal aj so sprievodom tak náhlivo, akoby pred niečím utekal.

Oltárny obraz v dúbavskom kostole môžete vidieť aj dnes. A niektorí nábožne založení obyvatelia vám dosiaľ vedia zaspievať:

*Kozmu a Damiána, služobníkov Pána,
chválopiesňou vrúcnou zvelebujme,
lebo ich pamiatka
je nám navždy sladká.*

So slniečkáarskym bicyklom

Milí **SLNIEČKÁRI**, v dnešnom kole vlastivednej súťaže vás zoznámime s človekom, ktorému vďačíme nielen za svoj spisovný jazyk, ale i za to, že po stáročia gniavený slovenský ľud prebudil k národnému životu.

Vystrihnite si obidva kupóny. Jeden nalepte na korešpondenčný lístok, napíšte naň správnu odpoveď na dnešnú súťažnú úlohu a pošlite ho do redakcie Slniečka. Druhý kupón nalepte na patričné miesto na mape Slovenska, ktorú ste si vystrihli zo septembrového Slniečka. Mapu si starostlivo uchovávajte, aby ste nám ju na konci školského roka mohli poslať do redakcie. A čo sa robí s korešpondenčnými lístkami, ktoré od vás dostávame? Každý mesiac z nich žrebujeme desiatich šťastlivcov, ktorí dostávajú pekné slniečkáarske odznaky.

Syn Slovenska

Písal sa rok 1855. Vo vinohradníckom mestečku na okraji Malých Karpát vládol rušný život; navonok pokojný, zviazaný pevnými pravidlami a ustáleným mestským poriadkom. A práve v tomto mestečku sa zjavil niekto, kto mu dodal príchut' zakázaného ovocia. Tým niekým bol profesor Ľudovít Štúr, ktorý sa sem prisťahoval, aby pomohol pri výchove siedmich sirôt po bratovi Karolovi.

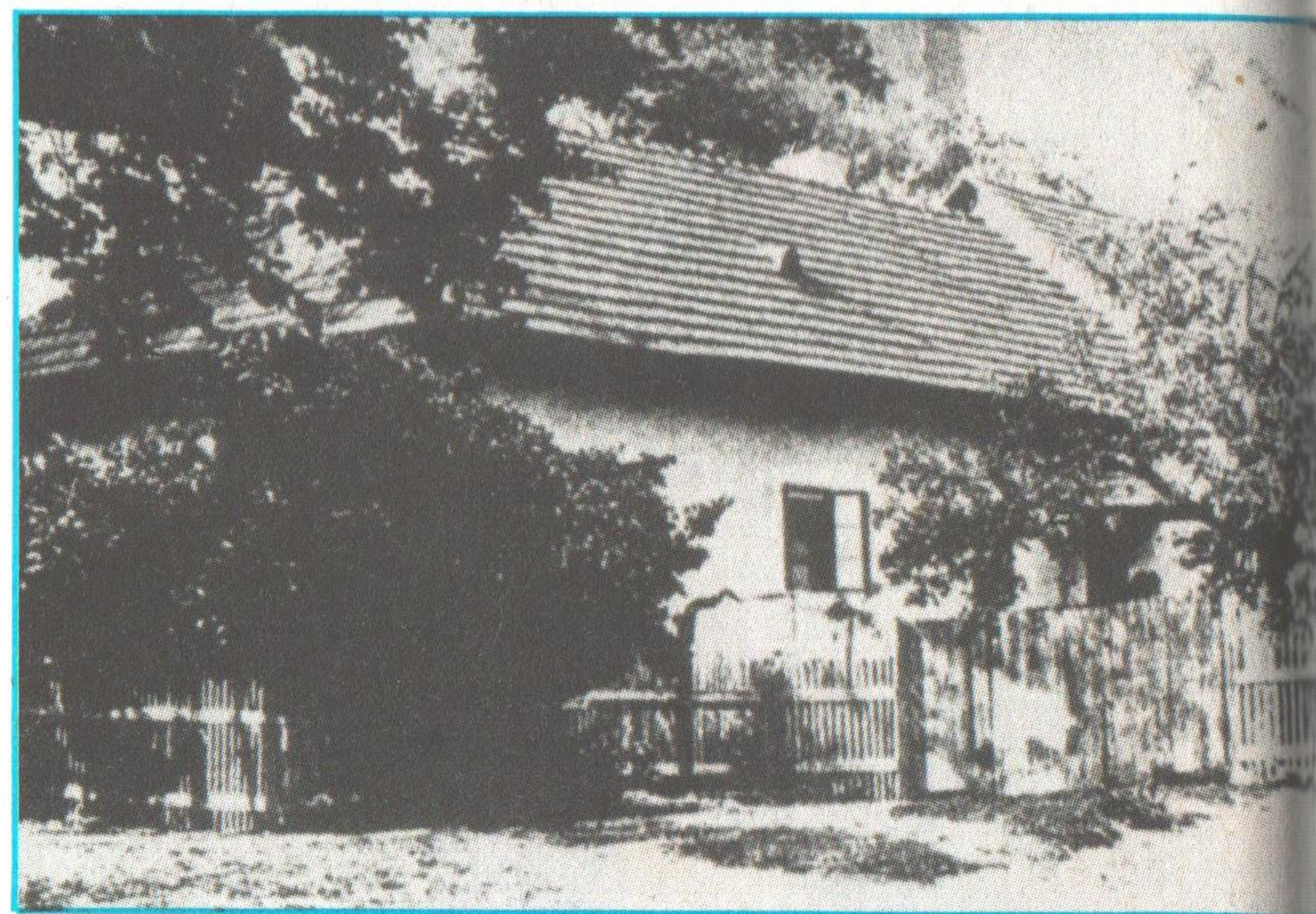
Obyvatelia mestečka od neho bočili, lebo sa roznieslo, že je pod policajným dozorom.

Čo za zločin spáchal tento človek, keď bol pod dozorom polície? Vo vtedajšom Uhorsku spáchal zločin najväčší: zastal sa svojho ľudu.

Uhorské panstvo vtĺkalo totiž Slovákom do hláv, že tak ako ostatné malé národy aj oni sú len podnájomníkmi v uhorskej krajine. Pritom sa z nich vysmievali, znevažovali ich, pretože nemali svoj spisovný jazyk. Rozprávali rôznymi nárečiami, podľa toho, kde žili.

Ľudovít Štúr si vybral ako najslovenskejšie stredoslovenské nárečie a na jeho základe vytvoril jednotný spisovný jazyk pre všetkých Slovákov. Sám zostavil prvú slovenskú gramatiku — Nauku reči slovenskej.

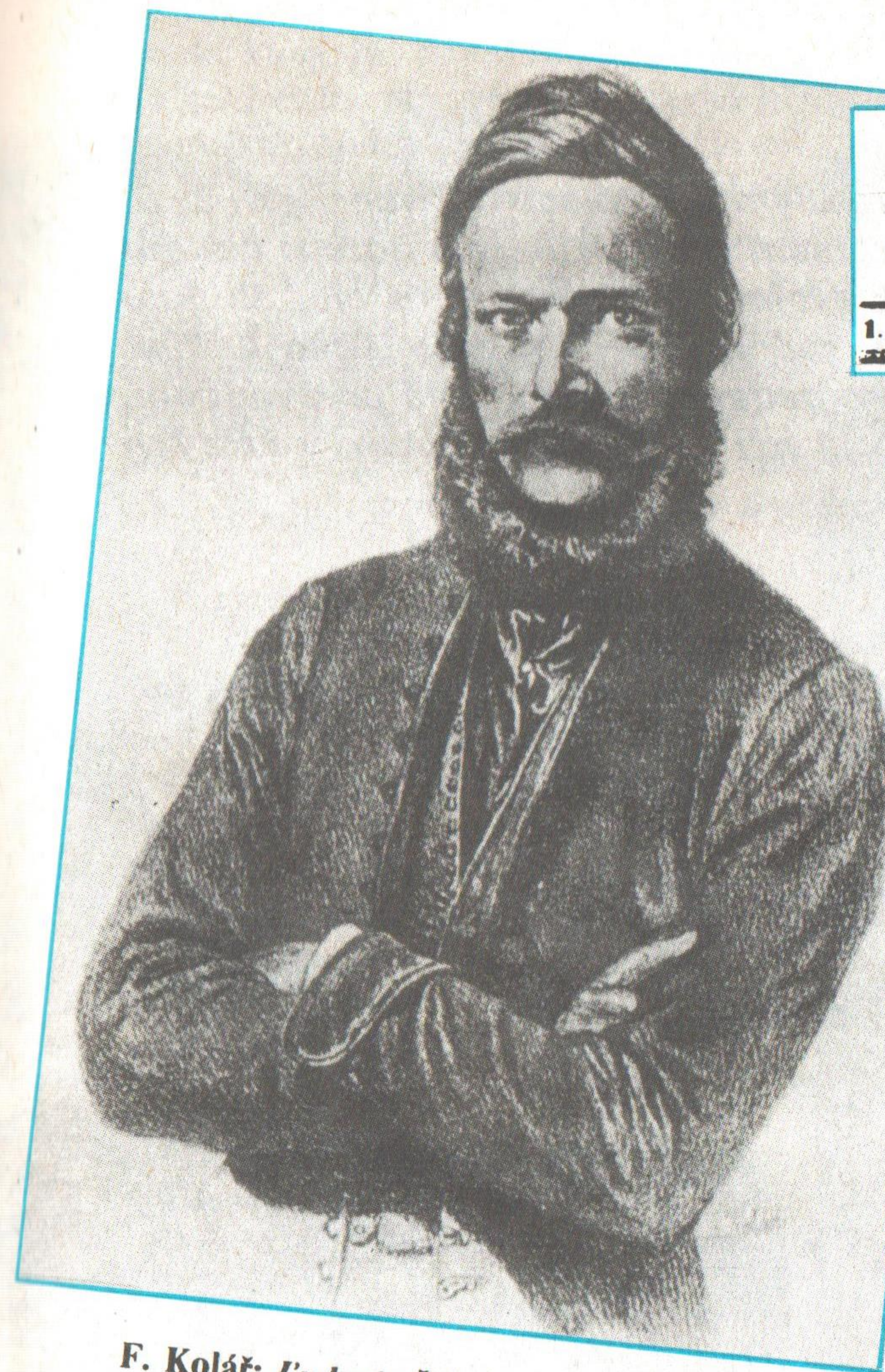
A to ešte zďaleka nebolo všetko, čo urobil pre Slovákov. Spolu s priateľmi J. M. Hurbanom a M. M. Hodžom viedol v rokoch 1848—1849 slovenský ľud do boja proti maďarským tyranom.

„Už dolietať sokolík,“ vzdychli si občas ľudia, keď ho vídali samého, ako sa potuluje pustými vinicami. „Pristrihli mu krídelká...“

A naozaj. Ľudovít Štúr sa ešte nikdy necítil taký opustený, bez priateľov, bez porozumenia ako teraz. Niečo podobné síce už zažil v roku 1844, keď mu vrchnosť zakázala prednášať na bratislavskom lýceu, no takto osamotený nebol. Mal okolo seba priateľov, študentov, ktorí mu pomáhali premáhať zlé časy. A s akou odvahou ich len vedel prekonávať. Veď práve vďaka nej založil Slovenskje národňje novini, o ktorých dovtedy slovenský národ ani nechyroval. A koľko len zápalu, koľko lásky vložil do svojich rečí na

..... po Slovensku

F. Kolář: Ľudovít Štúr, dobová litografia

uhorskom sneme, v ktorých sa zastával svojho ujarmeného národa.

Na toto všetko spomínal Ľudovít Štúr v jedno mrazivé ráno, keď sa prechádzal s poľovníckou puškou tichou zimnou krajinou. Podišiel k priekope, oddeľujúcej vinohrady od polí. Preskočil ju, lenže sa pokľzol a spadol. Zarachotil výstrel. Puška, ktorá sa pri páde zvrtila, mu prestrelila stehennú kosť.

Vianoce strávil v krutých bolestiach, pripútaný na lôžko. Hoci zavolali k nemu lekára, pomôcť sa mu už nedalo.

Ľudovít Štúr zomrel ako štyridsaťročný 12. januára 1856.

SLOVENSKEJE NÁRODŇJE NOVINI.

1. Číslo.

Piatok d. 1. Kľasna.

1845

Vy, ktorí ste uhádli, v ktorom mestečku strávil Ľudovít Štúr posledné roky svojho života, napíšte jeho názov na korešpondenčný lístok a pošlite ho na adresu:

Redakcia Slniečka, Nám. SNP 12, 815 19 Bratislava. Nezabudnite naň nalepiť jeden súťažný kupón. Druhý nalepte do súťažnej mapky. Správne odpovede čakáme do konca februára.

LUBICA KEPŠTOVÁ

SO SLNIEČKÁARSKYM BICYKLOM PO SLOVENSKU
Správna odpoveď z čísla 3: Domica.

Slniečkáarsky odznak získavajú: B. Babiaková, Ban. Bystrica; I. Gáborová, Detva; L. Godavcová, Tomáškovce; A. Huňová, Pruské; M. Kadašiová, Strečno; M. Krpelan, Nit. Pravno; J. Labajová, Veľké Rovné; L. Prekopová, Kvášov; B. Sliacky, Kováčová a L. Zelinková, Lúka.

*Na Považí tichom
prvý deň mi svitol,
belasý kvet detstva
sýto kvitol pri tom.
Tam nádeje mladé
po údoliach viali:
hojdali sa v háji
ako chlapi malí.*

*Kde nádeje detské
pochované ležia,
tam vyrástli nové —
po Tatry sa vežia:
že nad mojím rodom
rozjasní sa všade,
vyjde slnko Slávy,
tá najväčšia nádej!*

Ľudovít Štúr

NÁDEJE

Pošli do Slniečka

Nalep do mapy!

VLASTIVEDA

Pani učiteľkám

Slniečko už neraz dokázalo, že je právom národným časopisom slovenských detí. Okrem iného aj tým, že vzbudzovalo v nich záujem o históriu, aby potom cez ňu zažihalo v ich srdiečkach plamienok lásky k svojmu národu. Tento cieľ sleduje i séria vlastivedno-dejepisných textov pre 4. ročník ZŠ, ktoré Slniečko začína publikovať v spolupráci s Výskumným ústavom pedagogickým. Sme presvedčení, že v čase, keď podobných textov niet, privítajú ich aj v tých školách, v ktorých Slniečko dosiaľ nesvieti.

Pánom žiakom

Slováci patria spolu s Čechmi, Poliakmi, Lužickými Srbmi, Rusmi, Bielorusmi, Ukrajincami, Slovincami, Chorvátmi, Srbmi, Macedóncami a Bulharmi do veľkej rodiny **slovanských národov**. Jazyky týchto národov majú veľa podobných slov, pretože vznikli z jedného jazyka, ktorým hovorili naši spoloční predkovia — **Slovania**. Slovania žili pôvodne na lesnatom, rovinatom území pri riekach Dneper a Dnester. Asi pred tisíc päťsto rokmi sa zo svojej pravlasti rozišli do celej strednej a východnej Európy, kde sa usadili a žijú dodnes. Dobu, keď sa vydali na púť, nazývame obdobie **ťahovania národov**, pretože nielen naši slovanskí predkovia, ale aj iné kmene a národy putovali Európou, aby si na troskách zanikajúcej Rímskej ríše našli nové sídla a vybudovali svoje štáty.

Slovensko nebolo v čase, keď sem začali prichádzať prví Slovania, ľudoprázdnu krajinou. Po stáročia tu žili kmene Keltov a Germánov, na juhu stáli rímske mestá a vojenské tábory. Krátko pred Slovanmi prešli Slovenskom aj Langobardi. V tejto starej, oddávna obývanej krajine si Slovania začali v blízkosti riek budovať svoje osady. Ich hlavnú obživu tvorilo **poľnohospodárstvo**. Klčovali a vypaľovali lesy, aby ich premenili na polia. Siali obilie, proso, pohánku, žito

Pre

PRVÁKOV
DRUHÁKOV
TRETIAKOV
ŠTVRTÁKOV

a švrtdákov

a strukoviny. Popritom lovili ryby, pásli dobytky, ktorý im dával mlieko, mäso a kožu. Veľké drevené obytné chaty stavali hlbšie do zeme. Tieto zemnice a polozemnice ich dobre chránili pred zimou. V ich rohu bolo ohnisko, kde ženy pripravovali v hlinených hrncoch jedlo, polievky a rôzne kaše, na horúcich kameňoch piekli posúchy z múky, ktorú namleli na kamenných ručných mlynčekoch. Boli šikovní hrnčiari, tesári aj kováči. Dodnes môžeme v múzeách obdivovať nielen ich nástroje, ale i ozdoby z ich odevov a krásne šperky.

V tvrdom každodennom zápase s prírodou o každodenný chlieb nemohla obstať malá rodina. Ľudia sa preto delili na rody. Rod tvorili nielen rodičia a ich deti, ale všetci pokrvní príbuzní, teda aj starí rodičia a vnuci, strýkovia a stryné, bratanci a sesternice. Všetci si museli pomáhať a chrániť sa navzájom. Na čele rodu boli múdri a skúsení

starci — starešinovia. Viacero rodov tvorilo kmeň. **Kmeňoví náčelníci** mali veľkú zodpovednosť v čase vojny, keď na čele svojich bojovníkov bránili územie a majetok kmeňa.

Takmer zároveň so Slovanmi sa na juhu Slovenska a na juhu dnešného Maďarska a Rakúska usadili kmene Avarov. Avari žili ešte ako kočovníci. Veľkým stádam dobytky, ktoré tvorili hlavný zdroj ich obživy, sa v našich tuhých zimách nevodilo najlepšie. Ako všetci kočovníci boli výbornými jazdcami a bojovníkmi. Podnikali výpravy za korisťou do bohatších krajov Európy, kde lúpili a plienili. U svojich najbližších susedov — Slovanov sa zas radi usádzali na zimu a ujedali z ich ťažko dorobených zásob. Našich predkov takého „spolužitie“ netešilo, a preto proti Avarom povstali. Na ich čelo sa postavil franský kupec **Samo**, ktorý s dobre ozbrojenou družinou prechádzal vtedy našou krajinou. Za jeho odvahu a múdrosť si ho Slovania zvolili za panovníka. Nezávislosť a slobodu krajiny dokázal Samo ubrániť aj proti ďalšiemu nepriateľovi, proti vojskám vtedajšej európskej veľmoci — Franskej ríši, ktorej kráľa v rozhodujúcej bitke porazil.

Samova ríša bola prvým štátom, ktorý Slovania vytvorili.

Najdôležitejším prameňom informácií o Samovi je Fredegarova kronika. Franský mních, ktorý do nej zapisoval najdôležitejšie udalosti vo Franskej ríši, venoval veľkú pozornosť neznámemu kupcovi, ktorý dokázal pri Vogastisburgu poraziť vojská vtedy najmocnejšieho európskeho panovníka Dagoberta. Okrem opisu samej vojny nám uchoval i ďalšiu zaujímavosť; aby si Slovania Sama pripútali, rozhodli sa ho oženiť. A pretože sa asi jednotlivé kmene nevedeli dohodnúť, ktorej krásavici má pripadnúť táto česť, mal napokon Samo 12 žien, s ktorými mal 22 synov a 15 dcér.

Alžbeta Sopúšková
Ilustr. Jozef Cesnak

Bol jeden otec a mal tri dcéry, pekné ako obrázok. Ale najmladšia bola najkrajšia.

Išiel raz otec do mesta na trh a pýtal sa dcér, čo by im mal priniesť. Najstaršia povedala:

„Prines mi, otec môj, krásne šaty — najkrajšie na svete.“

„A ja si želim utešený prstienok, aby mu nebolo páru,“ zvolala prostredná dcéra.

„A čo prinesiem tebe?“ pýtal sa otec tretej dcéry.

„Nič, otec môj lúby,“ odvetila najmladšia, „mám ja všetkého nadostač.“

„Ej, akože by to bolo, aby som ti nič nepriniesol!“ povedal otec.

„Tak mi, tatuško, prineste ružový púčik — najkrajší na svete.“

„Vďaka, dcérenka,“ sľúbil otec a pobral sa do mesta. Na trhu nakúpil, čo potreboval, a naostatok šiel obstarat' podarúčky: najkrajšie šaty pre prvú dcéru, utešený prstienok pre druhú, iba pre najmladšiu darček nie a nie nájsť. Darmo poprechodil celý trh, darmo krížom-krážom blúdil mestom, nazeral do záhrad. Ruže už dávno odkvitli, nuž púčik nenašiel, čo by bol hneď zlatom platil.

Otca náramne mrzelo, že najmilšej dcérke nenesie darček, a skormútené sa vracal domov. Ide si on smutný-neveselý horou, až zide z chodníka a zabľúdi. Prediera sa húštinou, cestu hľadá, iba keď sa zrazu nájde v peknej dolinke. A uprostred dolinky rastie krásny ružový krík a na tom peknom kríku kvitne utešený ružový púčik.

Ej, či sa len otec rozveselil, ej, či mu len radosťou poskočilo srdce. Ani nerozmýšľal, rozbehol sa ku kríku a ružičku odtrhol. V tej samej chvíli sa zem zatriasla, hora zahučala, ani čo by sa hrmavica strhla, a spoza kríka sa naňho oboril ozrutný zver:

„Človeče nešťastný! Ako si si trúfol odtrhnúť môj premilený kvietok — najkrajší na svete!“

„Zlutoj sa!“ zvolal otec. „Nevzal som ho zo samopaše, ale ako darček pre svoju najmilšiu dcéru. Dám ti zaň všetko, čo žiadaš.“

„Načože sú mi peniaze!“ odvetil zver. „Dáš mi to, čo doma najskôr uzrieš. Inak ti beda.“

Čo mal neborák robiť? Sľúbil netvorovi, že mu o tri dni do hory privedie alebo prinesie výkupné. Inak mu vraj beda.

Otec sa so strachom pobral nazad, no čím bol

Ružový púčik

k domu bližšie, tým väčšmi mu zvieralo srdce. Báľ sa, koho prvého uvidí.

Beda-prebeda! Už si ho beží privítať najmladšia dcéra.

„Tatuško, tatuško!“ volá zďaleka. A keď k nemu pribehla a vrúcne ho pobozkala, zaraz sa pýtala: „Priniesli ste mi ružový púčik — najkrajší na svete?“

„Priniesol, priniesol,“ skrušene vraví otec, „no bodaj by som ho nikdy nebol videl. Draho zaň musím zaplatiť, ej, veru draho!“

A slzy sa mu lejú dolu tvárou.

Najmladšia dcéra sa zľakla. Tolko sa k otcovi túľila, tolko sa spytovala, až jej napokon vyjavil, čo sa mu prihodilo: ako v meste nijakú ružičku nenašiel, ako sa smutne vracal domov, ako v hore zabľúdiľ a našiel púčik, ako zaň hroznému zveru sľúbil, čo doma prvé uvidí, a ako mu v ústrety pribehla práve ona, najmladšia dcérka.

„A o tri dni mu ťa musím priviesť do hory,“ povedal a znovu ho zaliali slzy.

„Neplačte, tatuško,“ tešila otca najmladšia dcéra. „Ak ste ma sľúbili, tak pôjdem. Azda pretrpím, čo na mňa čaká.“

Privoňala k ružičke, chytila otca za ruku a viedla ho domov.

Na tretí deň sa vychystala na cestu. Na chrbát si vyložila batôžtek, do ruky vzala ružový púčik a potom už kráčali s otcom k hore. Keď sa rozlúčili, samučká išla uzunkým chodníkom do dolinky, kde rástol ružový krík. Zďaleka ho videla a smelo k nemu zamierila. Darmo sa však obzerala na všetky strany. Všade bolo pusto a ticho, nikde človečika, nikde vtáčika-letáčika. Najmladšia dcéra sa napokon púčikom dotkla ružového kríka a povedala:

„Tu som.“

Vtom hora zahučala, zem sa zatriasla a začala sa otvárať. A ako sa otvárala, dievčina do nej padala, až sa našla hlboko pod zemou v utešenej záhrade. A uprostred tej krásy stál mramorový hrad, celý čierny, a z boku sa jej ktosi milo privrával:

„Vitaj v mojom kráľovstve.“

Dievčina sa zatriasla strachom — stál pred ňou hrozný zver.

„Neboj sa, dievča, ja ti neublížim. Cít sa tu ako doma. Ak sa chceš prejsť, poprechádzaj sa

Ružový mládenec

po záhrade. Ak sa chceš najesť, vojdi do hradu, sadni si za prestretý stôl. Ak si chceš pospať, ľahni si na posteľ. Všetko si rob po svojej vôli — iba jedno nie: neprevrav v noci ani slovíčko. Nech by si sa čomukoľvek čudovala, nech by ťa čokoľvek sužovalo — len mlčky čakaj. Ak vydržíš, odmena ťa neminie.“

Sotva sa dievča spamätalo z úľaku, zver zmizol. Išlo sa prechádzať po záhrade a pritom jednotaj myslelo na to, čo počulo: ako si tu má vo všetkom rozhodnúť, trpezlivo čakať a mlčať.

Keď najmladšia dcéra vyhladla, vošla do hradu. A čo nevidí? Aký čierny bol hrad zvonku, taký čierny bol aj zdnuka — čierny bol stôl, čierna stolička, čierna posteľ. Na stole ju čakali nevídané dobroty. Najedla sa dosýta, zo studničky v záhrade sa napila a večer sa pobrala spať.

O polnoci sa strhol hurhaj, v zámku burácalo, tresk-plesk — dvere sa rozleteli a do izby vtrhla všakovaká háveď. Sipiác a syčiac vrhli sa plazy na dievča, štípali a pichali, bodali a hrýzli. Márnili a týrali najmladšiu dcéru, no ona mlčky trpela — nezakvílila, nezaplakala, nezjojkla. Odrazu akoby utal, háveď zmizla. V zámku znovu zavládlo ticho a dievča zaspalo. Keď sa ráno zobudilo, čuduj sa svete: tretina zámku obelela.

Dievčina išla do záhrady a hľa! Pri ružovom kríku stál zver. Už sa ho tak nebála. Rozbehla sa k nemu a verne mu porozprávala, čo sa jej v noci prihodilo. A on ju znovu prosil, aby aj druhú noc všetko mlčky pretrpela a keby sa čokoľvek dialo, nepovedala ani slovíčko.

Prišiel večer. Dievčina sa najedla, zo studničky sa vody napila a pobrala sa spať. Hodina sa míňala za hodinou, a keď odbila polnoc, strhol sa hurhaj, v zámku burácalo, tresk-plesk — dvere sa rozleteli a do izby vtrhol rákoš potvor. Zhrčili sa k najmladšej dcére ako kobyľky, štípali ju, bili, pichali, za vlasy ťahali, až hrôza. Dievča sa zviňalo od bolesti, slovka však nepovedalo, hláska nevydalo. Odrazu, ani čo by utal, hurhaj ustal, potvory zmizli a všade bolo mlkvo a ticho.

Sotva sa ráno dievča zobudilo, ako dolámané vyšlo do záhrady a čo vidí? Zámok obelel už z dvoch tretín. A pri ružovom kríku stojí zver a čaká. Dievčina k nemu radostne podišla a porozprávala mu o všetkom, čo v noci skúsila.

„Dobre, oj, dobre si sa držala. Len ťa ešte pre

lásku prosím, aby si aj tretiu noc mlčala, slovíčko nevyriekla.“

Tak povedal strašný zver a zmizol. A dievčina znovu po záhrade chodí, na zvera a na jeho slová myslí. A keď sa zvečeriло, k stolu si sadla, večeru zjedla, zo studničky sa vody napila a pobrala sa spať. Hodina sa míňala za hodinou, a keď odbila polnoc, strhol sa hurhaj, v zámku burácalo, tresk-plesk — dvere sa rozleteli a do izby vtrhol rákoš potvor. Boli ešte divšie ako minulú noc — vrieskali, kvičali, štípali, dievčine trhali vlasy, nedali jej spať. Najmladšia dcéra iba stisla pery, slovíčko cez ne neprepustila, no keď jej bolo najhoršie, viac nevydržala.

„Jój!“ skríkla napokon, no vtom sa zámok zatriasol, potvory zmizli a pri posteli stál krásny mládenec.

„Ďakujem ti,“ sklonil sa k dievčine a pobozkal jej ruky. „Oslobodila si ma od strašnej klatby. Zlá ježibaba ma z pomsty zmenila na zviera, aby som stratil ľudskú podobu, kým ma neoslobodí nevinná dievča.“

Ešte len teraz najmladšia dcéra stratila reč. Nevedela, či sa jej marí, alebo či vidí a počuje naozaj.

„Trpezlivo si pre mňa, mrzké zviera, znášala bolesť v prvú noc, trpezlivo si pre mňa, mrzké zviera, znášala bolesť druhú noc, trpezlivo si pre mňa, mrzké zviera, znášala bolesť aj tretiu noc. Mlčky si pre mňa podstúpila všakovakú trýzeň a patrí ti za to odmena. Vedz, že som kniežacím synom a pánom tejto krajiny. Povedz mi úprimne, chceš sa stať mojou paňou?“

„Rada,“ odvetila dievčina a zapýrila sa po korenky vlasov.

Mládenec s dievčaťom vyšli potom spolu zo záhrady a hľa! Zámok už celý načisto obelel a zjasnel a všade sa tmolilo ohromné množstvo ľudí.

Ej, bolože to radosti, ej, bolože to slávy, keď dal knieža zapriať do krásneho koča a išiel s mladou ženou navštíviť jej otca.

Nuž — tak sa to stalo, tak sa to prihodilo a všetko zlé sa na dobré obrátilo.

PRÍHODY

CELKOM

SKVELEJ

RODINY

Miška je myška

6. ČASŤ

SME S OCINOM SAMI DOMA

Zostali sme s ocinom sami doma, lebo mama ráno povedala:

„Buďte tu dobrí!“ A odišla.

„Čo budeme robiť?“ opýtal sa oco, keď sme zjedli nachystané raňajky.

„Poďme sa hrať!“

Oco však stiahol nos. „To nejde. Mám veľa práce.“

A tak som ihneď stratila náladu.

„Ste s mamou obaja rovnakí,“ vravím mu namosúrene, „nechcete sa hrať a jednoducho sa iba vyhovárate.“

Oco sa prísne zatváril:

„Ty tomu nerozumieš, dcérenka. Práca je BEZPODMIE-NEČNE NEVYHNUTNÁ!“

Pozrime sa, aké dospelácke slová — oco mi začal byť podozrivý; okrem toho neznášam, keď mi hovorí dcérenka. Zamračila som sa ako veľká, nech vidí, že ma nemožno tak ľahko zastrašiť, a hovorím:

„Máš ma na starosti, ja som teraz tvoja práca!“

Oco tak vyvalil oči, že mu skoro vypadli z jamôk a odskákali preč, ledva ich stihol zachytiť.

„Kde si to vzala, Miška?“

Aha, už som Miška, uškŕňam sa v duchu a nahlas vysvetľujem:

„Mamina predsa včera povedala: Beriem si zajtra celodennú dovolenku, nech si aj oco s tebou užije. Aspoň zistí, čo je to naozajstná práca! Vidiš,“ dodávam, „som tvoja práca a máš si so mnou užívať.“

Oco sa začal nervózne poťahovať za briadku:

„Uhm, uhm... no, výborne... výborne!“ Po chvíli nerozhodného grimasenia, pri ktorom sa na mňa pokúšal zapôsobiť striedavo zúfalými a znechutenými tvármi, to vzdal.

„Dobre teda,“ zavzdychal porazenecky, „vymysli nejakú slušnú domácu hru.“

„Na chytku!“

Pozrel na mňa úplne vyčítavo. „Hovorím DOMÁCU hru, chytka sa hrá vonku, nemyslíš?“

„Ale schovka sa môže hrať aj v byte, nie?“ navrhujem s nádejou.

„Hm, schovka... Nechceš si radšej kresliť?“

Zahľadela som sa ocovi priamo do očí, BEZ SLOVA, veľmi pobúrene. Takto sa ma chce zbaviť? Nestál mi za odpoveď.

„No tak, Miška!“ Oco zbadal, že čosi prepískol, a rýchlo žehlil situáciu. „Kto prvý žmúri?“

Hrali sme schovku takto: kto bol schovaný, mohol vyliezť, až keď hľadač prezrel miestnosť, v ktorej sa schovaný skrýval, a nenašiel ho.

Ocino prehrával. A zlostil sa. Pravdaže.

„To nie je hra,“ nadával. „Som dlhý a nespratný, ty to máš ľahšie.“

„No a čo? Musíš si lepšie vymýšľať,“ nedala som sa, napriek tomu, že oco mal trochu pravdu, lebo ja som sa šupla raz do periniaka, raz do koša na bielizeň, potom som sa prikrčila za veľký kvetináč, vliezla som do sporákovej rúry a nakoniec som sa vopchala do práčky. Nemal šancu, hrdina!

Urazil ma. „Hlúpa hra!“ povedal a ešte: „Vôbec nemáš fantáziu, také obyč-hry nehrám.“

„Obyč... obyč... a čo by si chcel, há?“

„Poriadnu hru. Výnimočnú!“

„No povedz!“

Ocino začal gúľať očami.

„Napríklad... napríklad... vymyslím výnimočnú hru ako nič, mám na to hlavu, vieš?!“ hrdo si prstom ťukol po čele.

„Veď vymysli, čakám!“

Už som sa chcela začať smiať nielen ústami, ale aj bruchom, to je smiech najvysmejšejší, keď oco vybafol:

„Napríklad NA KOCÚROV!“

„Ako sa to hrá?“

AKO SME SA HRALI „NA KOCÚROV“

Oco bol vo svojom živle; dôležitý ako kohútisko, už len kikirikať.

„Pche,“ pozrel sa na mňa z vysoka s opovržlivo vykrivenými ústami. „Ty nevieš, ako sa hrá Na kocúrov?! Čudujem sa, že sa s tebou vôbec kamarátim.“

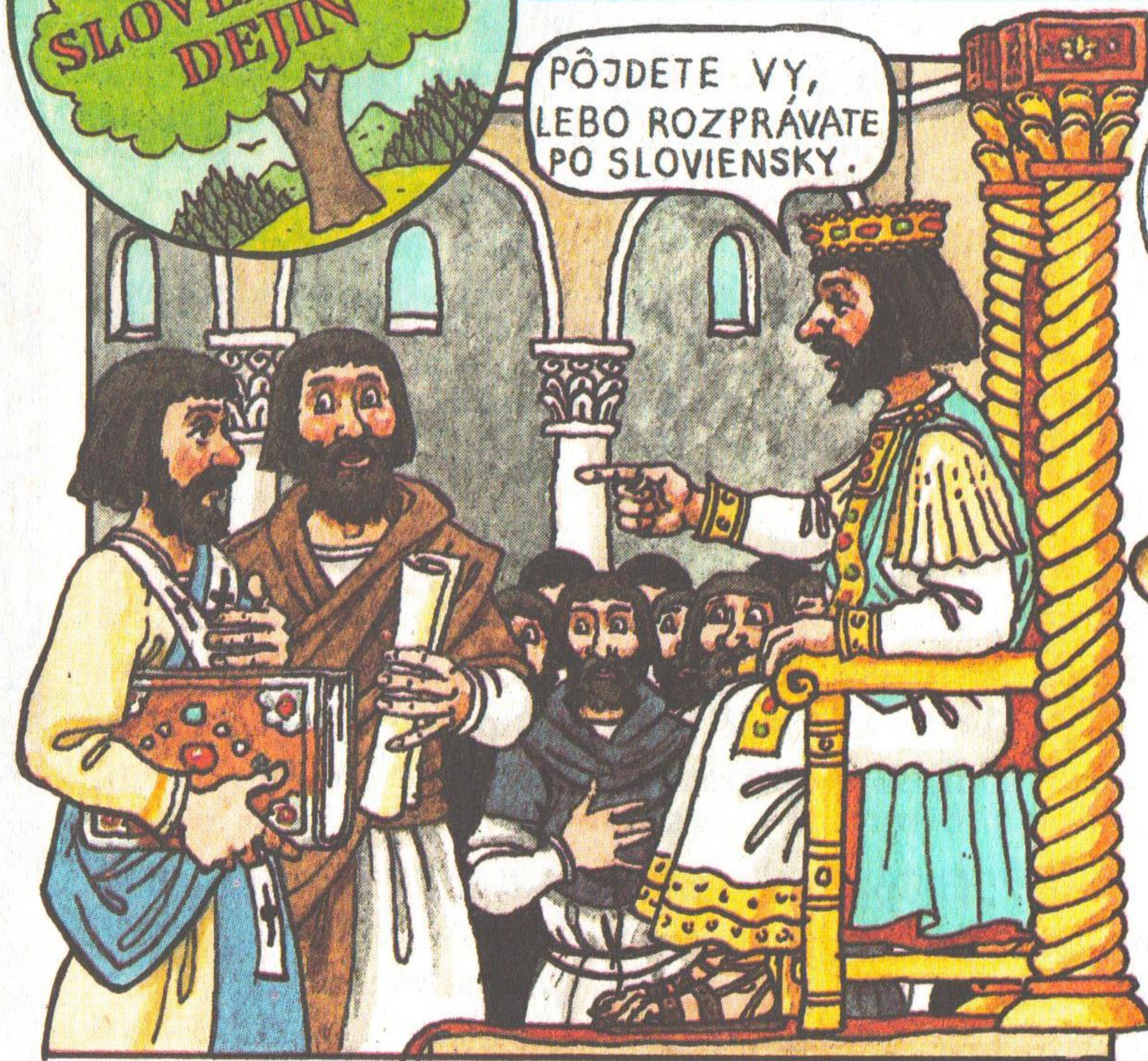
Oco samozrejme MACHROVAL, ale ja som sa nedala vyprovokovať, lebo ma pochytila strašná zvedavosť. „Na kocúrov“ — ako sa to len môže hrať? Oco sa tváril veľmi

(Pokračovanie na str. 18–19)

PRÍBEHY
Z O
SLOVENSKÝCH
DEJIN

Povešť O BRODSKOM

PÍŠU ŠTEFAN MORAVČÍK
A ZUZANA ZEMANÍKOVÁ
ILUSTRUJE MARIÁN ČAPKA

PÔJDETE VY,
LEBO ROZPRÁVATE
PO SLOVIENSKY.

ANI NEVIETE,
ČO VÁM NESIEM,
SLOVIENI!

LEBO BEZ KNÍH
SÚ NAHÉ
NÁRODY...

Byzantský cisár vyhovel prosbe Rastislava a poslal na Moravu učených bratov Cyrila a Metoda.

Prvou starostou bratov bolo vymyslieť pre Slovienov abecedu.

TRIA BELBOZI
IDÚ K NÁM!

ABECEDU
NESÚ NÁM!

Učení bratia prišli na Veľkú Moravu roku 863.

EŠTE S VAMI ZATOČÍM!

Bratia náš kraj osvietili svojou múdrosťou. Škriatkovia a víly sa prepadávali pod čiernu zem.

DOBRÚ
NOC!

VŠETKY BLCHY
NA POMOC.

Bol už večer, keď bratia prišli k rieke Morave.

ZNESIEM VÁS
ZO SVETA!
TRESKY-BLESKY!

Perún zahromoval a Morava sa rozbúrila.

IDEME!
SLEPÝM
SMĚ SČÚBILI,
ZE UVIDIA...

Bratia sa zobudili uprostred potopy. Museli však ísť ďalej...

PUSTITE SA
ZA MNOU!

Vtedy prišiel rybár, aby im pomohol.

Bratia šli za ním a prebrodili sa cez riekku na druhý breh.

Na pamiatku tejto príhody založili rybári osadu Brodské.

(Dokončenie zo str. 14—15)

tajomne; prižmúril jedno oko, nevravel nič a zmizol v spálni. O chvíľu sa vrátil s dvoma pásikmi z maminých letných šiat.

„Obrát sa!“ prikázal mi.

Nechápala som, ale poslušne som sa obrátila chrbtom k nemu, len hlavu som natrčala cez plece, nech vidím, čo mi to vystrája pri zadočku.

Nadvihol mi sukničku, odtiahol pančucháče a čosi za ne zastrčil. „Hotovo,“ skončil toto divné počínanie. „Chvost. Si kocúr... máš chvost.“

„Úha, pekný,“ obzerala som sa dozadu, zatiaľ čo ocino si primontúval svoj chvost.

„Len aby sme si ich nezašpinili. Pozri, mne sa môj troška vlečie po zemi.“

Oco sa nedal zmiast.

„A čo keď... kocúry si môžu chvosty zamazať. Potom si ich pooblizujú a je to.“

Už som ďalej nenamietala, i keď mi zdravý rozum vravel, že mamina by sa na vec pozerala inak, najmä ak uvážime, že sme si chvosty vyrobili z opaskov jej obľúbených šiat. To však ocovi neprekáža...

„Teraz čo?“ pýtam sa.

„Akože čo?“

„No, máme chvosty, sme kocúry a ďalej? Ako sa to hrá?“

„Pánimoji, ty si nemožná... Uvažuj trochu! Nevieš, čo robia kocúry?“

„Chytajú myši.“

Oco sa zamyslel, potom vytiahol z maminej škatuľky so šitím kriedu a namaľoval na stenu ružovú dieru.

„Perfektná,“ ocenil spokojne vlastné dielo a dodal: „Tu sa prikrč a striehni! Si ešte malý kocúr, musíš sa poponáhľať, aby si sa rýchlo naučil chytať myši. S chuťou do toho!“

Zostala som mierne zaskočená. Takýto vývoj udalostí?

„A ty?“

„Ja som veľký kocúr.“

„No a?“

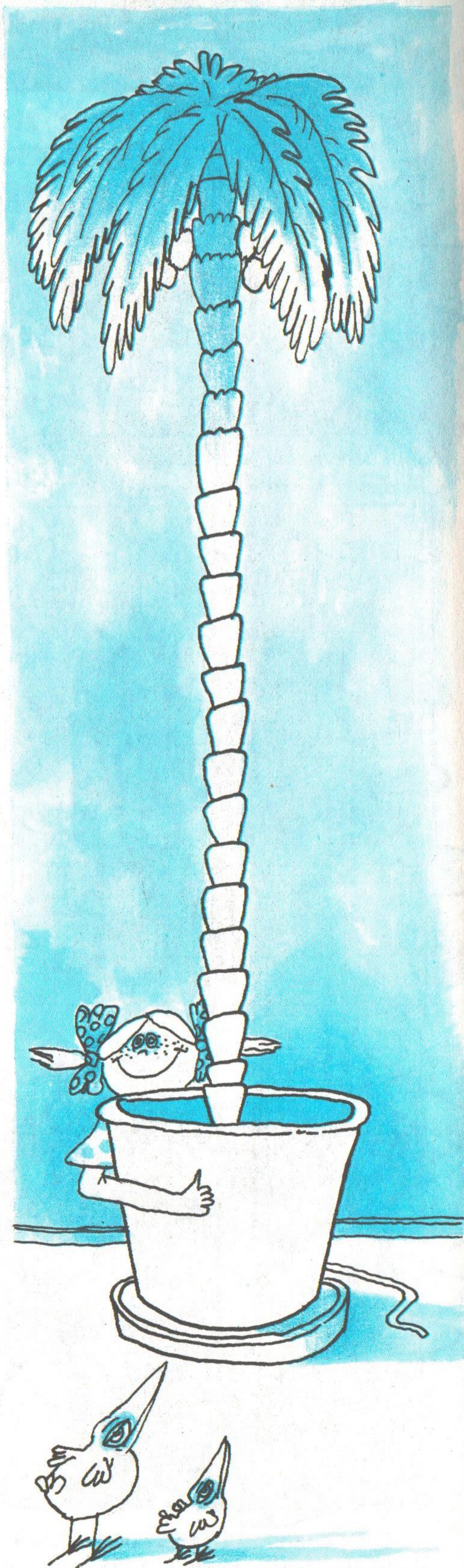
Rozvážne prešiel k pohovke, lahol si, pohniezdil sa, aby sa lepšie uvelebil, a... „Achaacháááá,“ zamraučal.

Čakám, čakám... Nič. Ticho, z kuchyne počuť tikať hodiny, a už iba temný, vzdialený hukot — pravidelné tlmené dýchanie kotolne. Ešte čakám... ešte... Tak dost!

„Čo to má znamenať?“

Oco nadvihol hlavu s výrazom neviniatka.

„Spím,“ oznámil, akoby som to sama nevidela. „Som veľký kocúr, myši chytať sa mi nechce, tak spím. Robia to

všetky veľké kocúry; na prácu máme kocúrovskú mládež... a to si ty. Striehni a mlč!“

„Ale...“

„Keď budeš frfotať, nič nechytíš.“

Pozrela som na ružovú dieru a náramne som sa rozhorčila.

„Pekne si ma prekabátil. Nehrám, vieš... nie som nijaký kocúr, keď som Miška. Kašlem ti na myši.“

„Čože??? Myška???“ Oco sa zoširoka významne oblizol. „V tom prípade ťa zožeriem. Aspoň bude konečne pokoj,“ a začal ma loviť.

Vypískla som ako úplne naozajstná myš a rozbehla som sa preč. Najprv som vtrelila do predizby, odtiaľ do spálne, zaliezla som pod posteľ... a kocúr s príšerným revom ustavične za mnou...

Už viem, prečo sa myšky boja.

„Ty nie si kocúr, si tiger. Chceš ma roztrhať, ja viem,“ vrešala som zúfalo. Nič mi to však nepomohlo.

Spod postele som vyliezla a získala malý náskok, lebo veľký kocúr, veľký aspoň ako tiger a tiež taký hrozný, sa pretláčal v úzkej škáre oveľa ťažšie. Zdalo sa, že môj život je zachránený. Vletela som nazad do predizby, odtiaľ do kuchyne, ale nikde nijaká diera, žiadna skrýša, kam by sa oco-kocúr nedostal. A už mi fučal znova za labkami. Divoko chniapal po mojom chvostíku a odporne sa smial... Strach, strach! V poslednej chvíli som v šialenej úzkosti vrazila pod stôl, ktorý ma mätko prikryl bielymi krídlami obrusa.

„Stôl je diera... stôl je diera... sem za mnou nemôžeš!“ úpenlivo som pištala.

„Ále čo...“ s ľadovou odhodlanosťou v strašidelných očiskách sa kocúr dral za mnou a fúzy sa mu už nedočkavo ježili.

„Maminááá!“ vyskočila som spod obrusa a on zasa za mnou. Šššúch... tresk... bim... prráááásk... tratataáá!

Mykla som sa a od ľaku zastala.

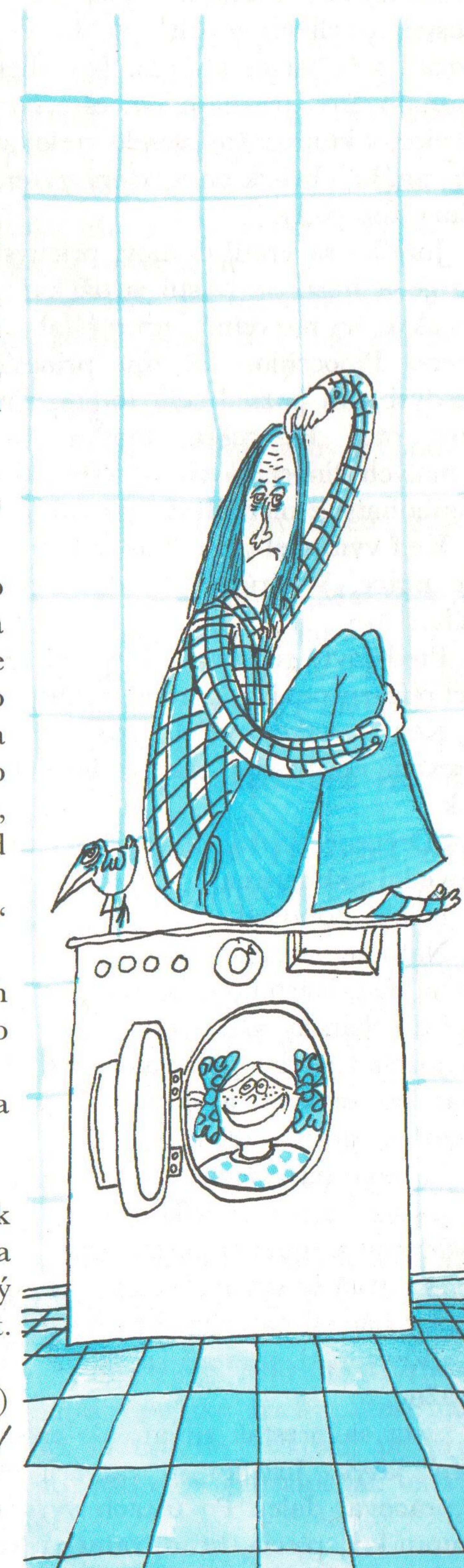
Oco stál nad hrbou rozbitého riadu a zvyškov od raňajok a dokrkvaného obrusa a jednou rukou sa poťahoval za briadku a v druhej držal natrhnutý a od kakaa namočený a smutne ovisnutý chvost. Lepšie povedané bývalý chvost.

„My dostaneme!“ povedala som.

„Ty dostaneš!“ povedal oco.

(Pokračovanie)

Píše Tatjana Kehenom
Ilustruje Ľuboš Ondráš

Jozefko býval v úbohej tmavej izbičke pod schodiskom. Jej zariadenie už nemohlo byť jednoduchšie: rozheganá stolička, vrzgajúca posteľ a celkom rozbitý stolík. V stene bol kozub s blíacim ohňom. No oheň bol len namaľovaný, pri ňom bol ešte namaľovaný hrniec, v ktorom čosi veselo vrelo, a nad ním sa vznášal obláčik pary, ktorý vyzeral celkom ako naozajstný.

Jozefko sa vrátil domov, prichystal si nástroje a hneď sa pustil stružlikať panáčika.

„Ako ho nazvem?“ premýšľal. „Dám mu meno Pinocchio. To mu prinesie šťastie. Kedysi som poznal celú rodinu Pinocchiovcov: otca Pinocchia, matku Pinocchiovú a malých Pinocchiovcov. A všetci si žili dobre. Najbohatší z nich chodil po žobraní.“

Keď vymyslel svojej bábke meno, pustil sa do práce. Vystrúhal jej vlasy, potom čelo, oči...

Predstavte si jeho prekvapenie, keď sa tie oči odrazu pohli a uprene naňho pozreli!

Keď Jozefko uvidel, ako naňho tie dve drevené oči hľadia, takmer ho uchytil zrádnik.

„Drevené očiská, čo tak na mňa zízate?“ povedal nahnevane.

Nijaká odpoveď.

Nato vystružlikal nos; lenže nos vzápätí začal rásť. Rástol, rástol, rástol a o chvíľu už bol dlhokánsky až strach.

Jozefko sa ho pokúšal zrezať, lenže čím viac ho zrezával a skracoval, tým bol ten bezočivý nosisko dlhší.

Po nose nasledovali ústa.

Ústa ešte neboli celkom hotové, ale sa už vyškierali a robili si posmešky.

„Prestaň sa smiať!“ hneval sa Jozefko, ale akoby hádzal na stenu hrach.

„Vravím ti, prestaň sa škeriť!“ zvolal výhražne.

Ústa sa prestali smiať, ale zato vyplazili dlhý jazyk. Jozefko sa zatváril akoby nič a pracoval ďalej. Po ústach vyrezal bradu, potom krk, plec, hrud, ramená, ruky.

Pinocchiove

dobrodružstvá

Vo chvíli, keď dokončil ruky, pocítil, ako mu čosi sťahuje z hlavy parochňu. Pozrie nahor a čo vidí? Svoju žltkastú parochňu v bábkiných rukách.

„Pinocchio! Už aj mi tú parochňu vráť!“

Pinocchio však namiesto toho, aby mu parochňu vrátil, položil si ju na hlavu a takmer celý sa pod ňou stratil.

Toľká bezočivosť a nespratnosť Jozefka zarmútila ako ešte nič v živote. Obrátil sa k Pinocchiovovi a povedal mu:

„Ty darebák! Ešte ani nie si hotový, a už neposlúchaš svojho otca! To je zle, chlapče, to je zle!“

A utrel si slzu.

Zostávalo mu ešte vyrezať nohy a chodidlá.

Keď Jozefko dokončil nohy, znenazdajky ho čosi koplo do nosa.

„Tak mi treba!“ povedal si. „Mal som na to myslieť prv! Teraz je už neskoro.“

Potom vzal Pinocchia pod pazuchy a postavil ho na zem, aby ho naučil chodiť.

Pinocchio mal meravé nohy a nevedel sa pohybovať, preto ho Jozefko vodil za ruku a učil ho krôčik za krôčikom.

Keď sa nohy rozhýbali, Pinocchio začal chodiť sám. Chvíľu pobiehal po izbe, potom sa cez dvere prešuchoľ na ulicu a rozbehol sa.

Chudák Jozefko utekal za ním, ale nevládal ho dobehnúť, pretože ten nezbedník Pinocchio upaľoval ako zajac a drevenými nohami buchotal po dlažbe ako dvadsať párov drevákov.

„Chyťte ho! Chyťte ho!“ kričal Jozefko, ale keď ľudia na ulici videli drevenú bábku, ktorá upaľovala, akoby jej horela zem pod nohami, so záujmom sa zastavovali, aby lepšie videli, a smiali sa a smiali a smiali, až sa chytali za bruchá.

Našťastie sa tam zjavil strážnik. Myslel si, že to tak dupoce dajaké žriebä, ktoré ušlo gazdovi. Nuž sa udatne rozkročil prostred cesty, aby ho zastavil a zabránil tak väčšiemu nešťastiu.

Pinocchio už zďaleka zazrel strážnika rozkročeného cez celú ulicu a rozhodol sa, že ho prekvapí a prebehne mu pomedzi nohy, lenže sa prerátal.

Strážnik sa ani nepohol a milého Pinocchia pekne-krásne zdrapil za nos a odovzdal

Pinocchiove

ho nahnevanému Jozefkovi. Ten ho chcel hneď a zaraz poriadne vytahať za uši, ale viete si predstaviť, ako mu bolo, keď nijaké uši nenašiel? A viete prečo? V rozčúlení mu ich totiž zabudol vystrúhať.

Zdrapol ho teda za krk, ťahal ho preč, výhražne potriasal hlavou a dohovárал mu:

„Ideme domov! Tam sa porátame, môžete sa tešiť!“

Pinocchio sa hodil na zem a nechcel ísť ďalej. Medzitým sa okolo nich zhrčel húf zvedavcov a povaľačov.

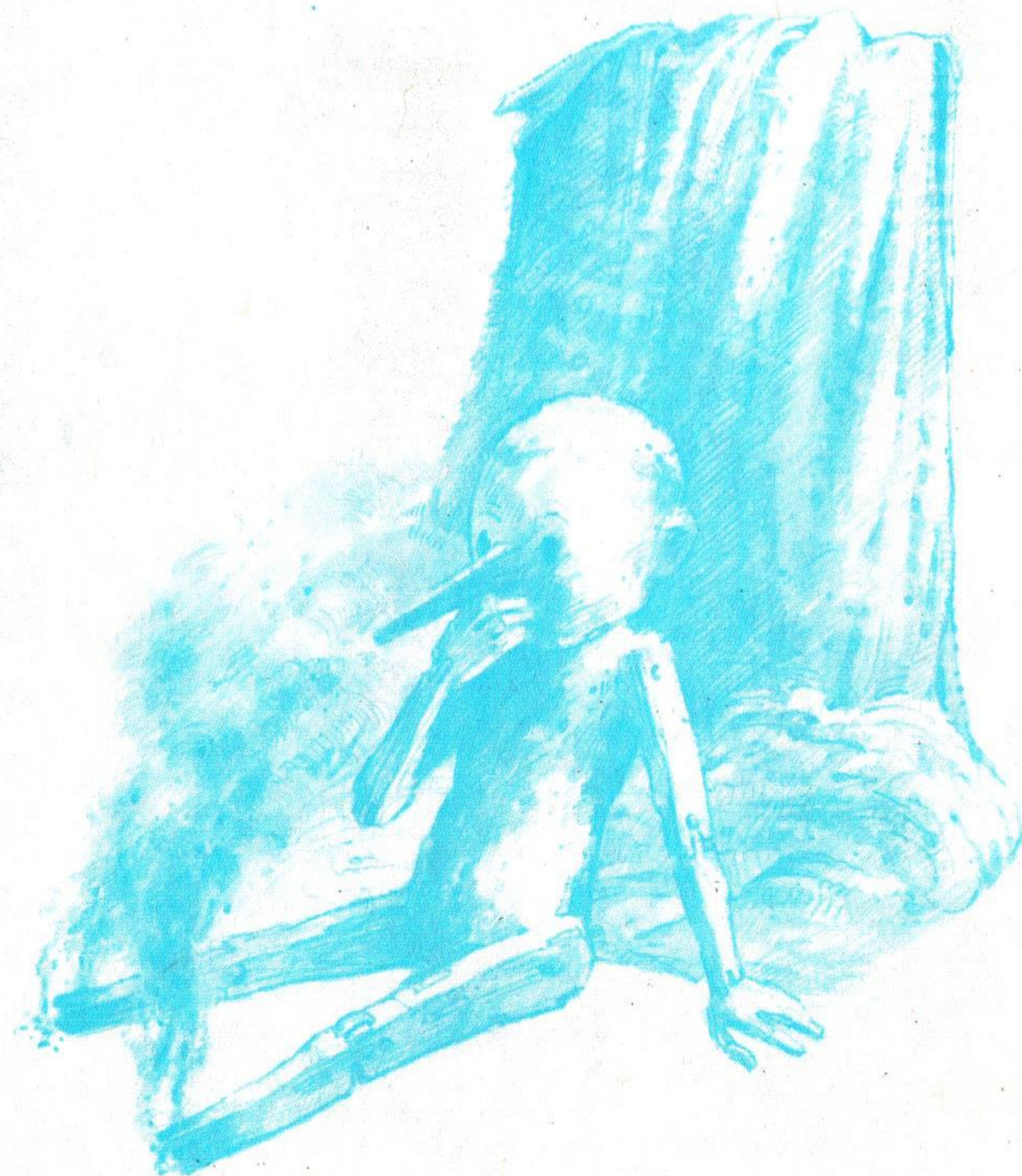
Jeden povedal to, druhý zasa ono.

„Chúďa bábka,“ hovorili niektorí, „má pravdu, že sa nechce vrátiť domov. Ktovie, ako by ho ten grobian Jozefko zmlátil!“

A iní zlomyseľne dodali:

„Jozefko síce vyzerá ako dobrý človek, ale k deťom je veľmi krutý. Ak mu tú bábku necháme, mohol by ju rozmlátiť na kusy!“

Slovom, bolo okolo toho toľko rečí, že strážnik napokon pustil Pinocchia na slobodu

dobrodružstvá

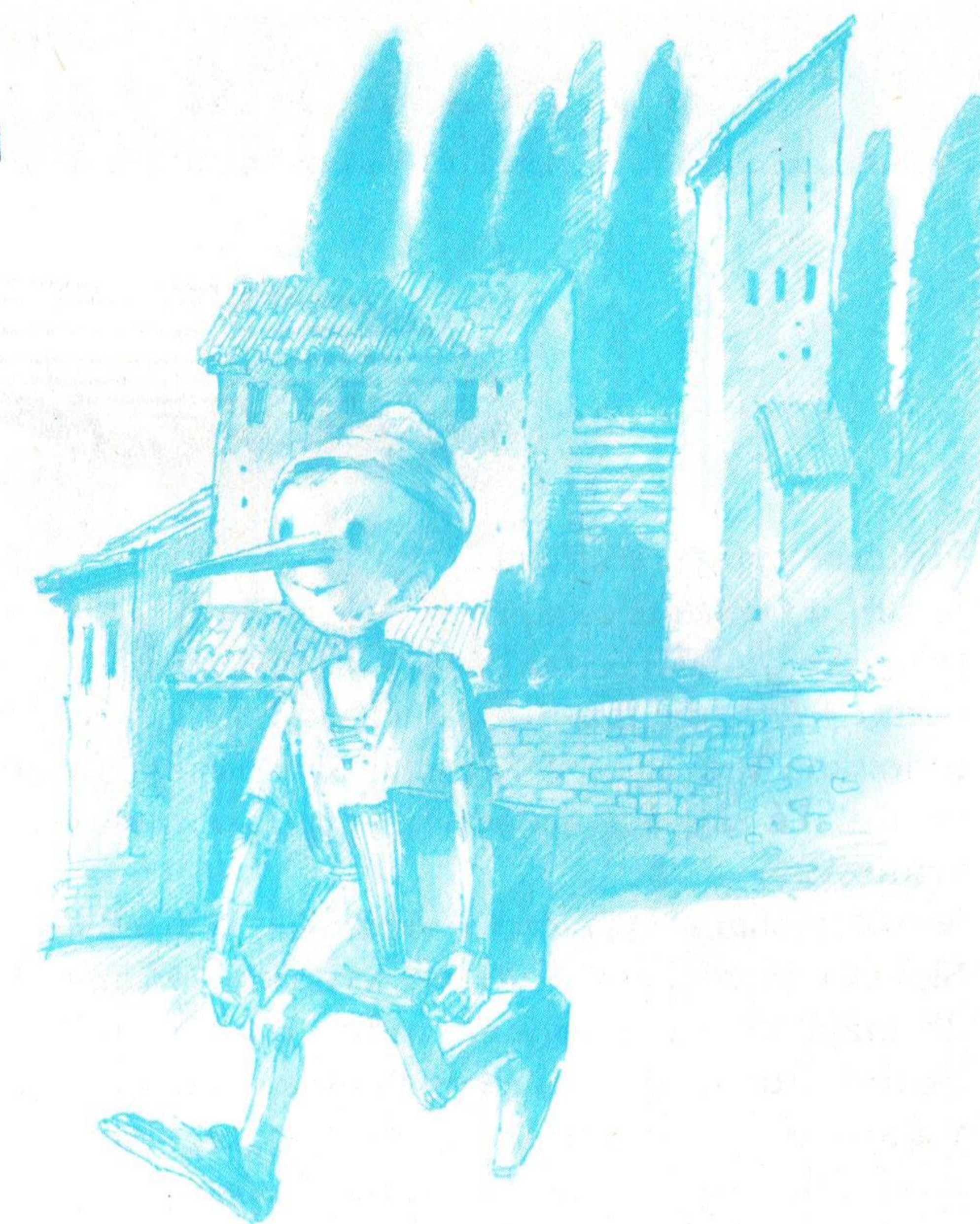
du a chudáka Jozefka odviezol do väzenia.

Úbožiak Jozefko nevedel nájsť slová na svoju obranu, iba plakal ako malý chlapec, a keď sa pomaly blížili k väzeniu, vzlykajúc jachtal:

„Decko jedno nepodarené! Keď si pomyslí, koľko som sa natrápil, aby z neho bola slušná bábka! Ale tak mi treba! Mal som na to myslieť skôr!“

To, čo sa stalo potom, je takmer neuveriteľné a vyrozprávam vám to v nasledujúcich kapitolách.

Tie ďalšie kapitoly, z ktorých sa dozvieš, čo všetko drevená bábka Pinocchio (čítaj „pinokio“) zažila a povystrájala, nájdeš v knižke Pinocchiove dobrodružstvá, ktorú napísal taliansky spisovateľ Carlo Collodi (čítaj „karlo kolody“). Carlo Collodi žil v minulom storočí (1826—1890) v krásnom meste Florencia.

Vlastným menom sa volal Lorenzini (čítaj „lorenciny“), to umelecké meno — Collodi — si zvolil podľa dediny, v ktorej sa narodila jeho matka. Po štúdiách vystriedal viacero zamestnaní; bol knihovníkom, redaktorom, pracoval v divadle... Okrem toho vydával i časopis pre deti, do ktorého sám písal rozprávky. Roku 1881 v tomto časopise uverejnil rozprávku o neposlušnej drevenej bábke Pinocchiov, ktorá mala u čitateľov veľký úspech. A tak napísal jej pokračovanie, potom ďalšie a ešte ďalšie... Až bolo tých rozprávkových príbehov toľko, že z nich vznikla knižka. Tá vyšla prvý raz roku 1883. Takže Pinocchio má už vyše sto rokov a za ten čas si ho obľúbili deti na celom svete. Pre teba i pre tvojich kamarátov ju do slovenčiny preložila Mária Štefánková. Knižka **PINOCCHIOVE DOBRODRUŽSTVÁ** vyjde vo vydavateľstve Mladé letá.

VLASTA BALLOVÁ
Ilustr. STANO DUSÍK

Na koho sme

hrdý

História vzniku vrtuľníka

je dlhá a vzrušujúca. Už taliansky génius Leonardo da Vinci asi pred 500 rokmi — zrejme inšpirovaný čínskymi šarkanmi a detskou vzdušnou vrtuľkou — vynášiel vzdušnú vrtuľu. Tá sa stala základnou súčasťou dnešných vrtuľníkov.

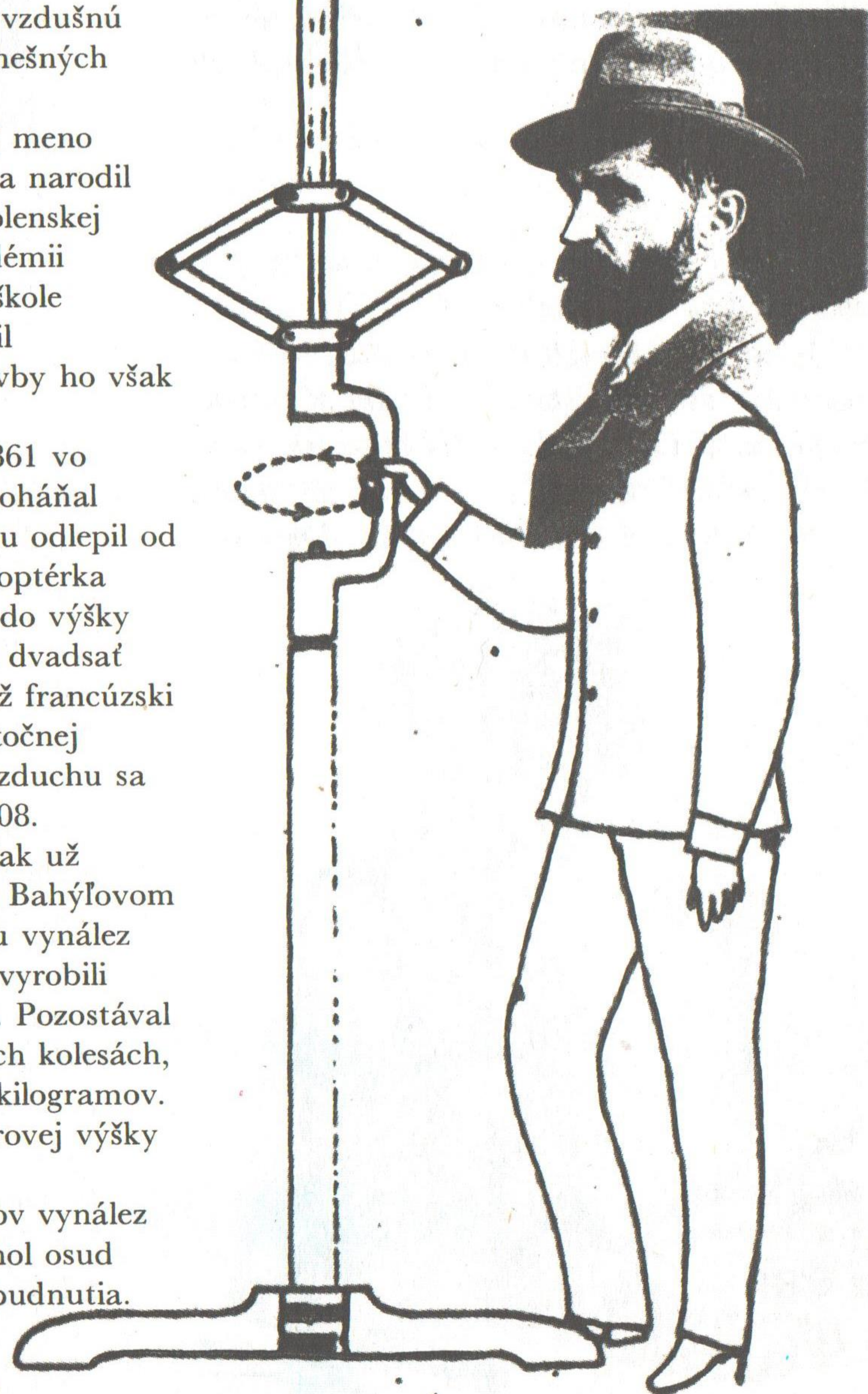
Medzi menami vynálezcov vrtuľníka je aj meno Slováka Jána Bahýľa. Budúci vynálezca sa narodil 25. mája 1856 v chudobnej rodine vo Zvolenskej Slatine. Študoval na slávnej Banskej akadémii v Banskej Štiavnici a neskôr na Vysokej škole stavebnej vo Viedni. Ako staviteľ pôsobil v rakúsko-uhorskej armáde. Viac ako stavby ho však zaujímali lietajúce stroje.

Prvý motorový vrtuľníček vznikol roku 1861 vo Francúzsku. Jeho dve protibežné vrtule poháňal malý parný strojček a vrtuľníček sa trochu odlepil od zeme. O sedemnást rok neskôr sa helikoptérka Taliana Forlaniniho niekoľko ráz zdvihla do výšky trinásť metrov a vo vzduchu vydržala asi dvadsať sekúnd. Ešte stále to však bola hračka. Až francúzski technici zostrojili motorové vrtuľníky skutočnej veľkosti. Jeden z nich vážil 190 kg a vo vzduchu sa udržal niekoľko minút. Bolo to v roku 1908.

Bratislavské noviny Pressburger Presse však už v roku 1895 uverejnili senzačnú správu o Bahýľovom vynáleze vrtuľníka. V tom istom roku mu vynález patentovali. Po istých úpravách vrtuľník vyrobili v roku 1902 v továrni na koče Marschall. Pozostával z kovových rúrok, pohyboval sa na štyroch kolesách, bol vyše 6 metrov dlhý a vážil päťdesiat kilogramov. V máji 1903 sa vzniesol do poldruhametrovej výšky a o dva roky do výšky štyri metre.

Vo vtedajšej monarchii nemal kto Bahýľov vynález financovať, a tak meno nášho rodáka stihol osud vynálezcu malého národa. Upadlo do zabudnutia.

JÁN BAHÝĽ
(1856—1916)

JÁN BARICA

Ako SA NESTAŤ,
NEOKRÔCHANCOM

ZVONIMIR
BALOGH

Oslavu narodenín mnohým vám chystali už vtedy, keď ste nevedeli vysloviť ani slovo narodeniny. Dokonca ste ani nevedeli, čo to vlastne značí. Vypekali vám torty a strkali do nich sviečky; každý rok o jednu viac.

Na tvoje narodeniny sa schádzali tety, ujčine, stryne a susedia, keď si ešte nevedel chodiť. Podaktorí oslavovatelia tak veľmi oslavovali, že potom sami nemohli kráčať.

Ako ti pribúdali roky, začal si sa o svoje narodeniny starať sám. Pozýval si na ne spolužiakov, namiesto pálenky ste pili ovocnú šťavu. I dary boli skromnejšie. Kávové šálky s nepravým zlatým pruhom zmenili sa na žuvačky.

Keď sa niekto narodí, je to veľký okamih. Bez ohľadu na to, či je to vták, kvet alebo jasný snečný deň. Narodenie človeka je však zvlášť výnimočný deň; je to najväčší „vynález“ prírody. No je otázka, kto má právo oslavovať. To, že si prišiel na svet, nie je tvoja zásluha, ale mamina, ktorá ťa rodila vo veľkých bolestiach. Tvoje narodeniny by teda mala oslavovať ona, a nie ty.

Nezabudni preto na deň svojich narodenín!

Ak nemáš nič iné, aspoň mamu pobožkaj. Božk vydrží dlhšie než kvet. Ak si myslíš, že to, čo tvoja mama porodila, má nejakú hodnotu, zblahoželaj mame aj prvý deň po narodeninách. Zagratuluj jej aj druhý deň, tretí, stále až po číslo 365.

Zavinšuj jej aj na začiatku jari, aj na Deň matiek. V ten deň ako dodatok k božku vynes smeti alebo jej pomôž umyť riad. Ale nezabudni! Len to sa cení ako dar, na čo prídeš sám.

Prekladá PETER ČAČKO
Ilustruje PETER CPIN

DETI v Zelenom

* *Aj keby malo mrznúť, musí si škovránok vrznúť.*

Hoci je ešte február a na poliach sa belie sneh, zácítia škovránky v ďalekých krajinách, že ide jar. Zhromaždia sa do krdľov a priletia domov. Letia vo dne v noci. V noci ich vedú hviezdy, cez deň im ukazuje smer Slnko. Okrem toho Zem je ako veľký magnet, okolo ktorého je magnetické pole. Škovránky sa riadia siločiarami magnetického poľa a zapamätajú si všetky zvláštnosti na svojej ceste. Svoj domov, miesto, na ktorom vlni hniezdili alebo odkiaľ ako mladé vyleteli, nájdu aj vtedy, ak sa vzhľad krajiny zmení rôznymi úpravami. Škovránky sa sťahovali už i v časoch, keď človek ešte nebol na Zemi. Zdá sa, že lietajú po tých istých trasách ako voľakedy.

* *Hoc február ešte mrzí, sánkovačka sa už kazí.*

Voľakedy, keď chcela mať gazdiná dlhý ľan a konope, musela sa na Hromnice (2. februára) kľzať po ľade alebo sánkovať. Čím dlhšia kľzačka, tým dlhší ľan. Myslím, že vtedy, sa ľudia naozaj kamarátili s prírodou a všeličo sa z nej naučili a odpozorovali. Tak napríklad zistili, že po veľmi tuhej zime so snehom a ľadom býva v lete oveľa lepšia úroda ľanu a konopí, ako keď je zima mierna.

S Hromnicami je spojený ešte jeden kresťanský zvyk. Každá rodina si vtedy dala v kostole posvätiť sviečku „hromničku“. Za letných búrok ju zapálili a verili, že ich ochráni pred bleskom.

* *Na svätého Blažeja vždy ten obyčaj sa deje...*

Dnes si na Blažeja spomenú iba tí, ktorí mu chcú zablahoželať na meniny. Voľakedy to bol významný deň pre učiteľov aj ich žiakov. Učiteľ mal vtedy väčšiu vážnosť ako dnes, ale obyčajne bol chudobný ako kostolná myš. Za svoje učenie dostával pár grajciarov a k tomu drevo, obilie, niekde aj pivo. Okrem toho mohol na Blažeja (3. februára) a na Gregora (12. marca) chodiť po domoch a pýtať si statočne zarobenú plácu. Vtedy dostával vajíčka, slaninu, múku, orechy, mak, fazuľu. Možno sa

za takéto „návštevy“ hanbil, pretože neskôr chodievali po domoch iba žiaci — najlepší a najsilnejší, aby veľa uniesli. Pritom spievali:

Holus, holus, domine,
máte mačku v komíne.
Idte si ju odohnať
a nám kúsok odrezať.

Slaninu, ktorú dostali, napichli na ražeň, vajíčka vložili do košíka. Učiteľova žena z nich urobila praženicu pre všetkých žiačikov. Len neviem, čo im dala, keď rodičia neboli s učiteľom spokojní a nič mu neposlali.

* *Hady sa majú, ležia si a idú*

Veľa ľudí má voči hadom odpor. Boja sa ich. V televíznej reklame vystupuje päťročný Matúš Švec s hadom-pytonom kráľovským. Bola som zvedavá, či nemal strach.

„Strach? Prečo? Ved' je náš! A nie je jedovatý. Môj ocko by jedovate hady nikdy nechoval.“

„Takže chovateľ je ocko, nie ty!“

„Hady predsa deti samy chovať nemôžu,“ pridáva sa Matúšov otec, zoológ Jaroslav Švec. „Ale moje tri deti, Matúš, Juraj a Janka, mi pritom rady pomáhajú.“

„Koho majú vaše hady najradšej?“

„Medzi hadom a jeho ošetrovateľom nie je taký vzťah ako napríklad medzi človekom a psom. Hadovi je jedno, kto ho nakrmi, ak ho nakrmi dobre.“ „A nie je vďačný ani za pohladenie“

dodávajú ja. „Mláďa užovky červenej sa

neteší, keď ho hladím, ale bojí sa a uteká preč.“

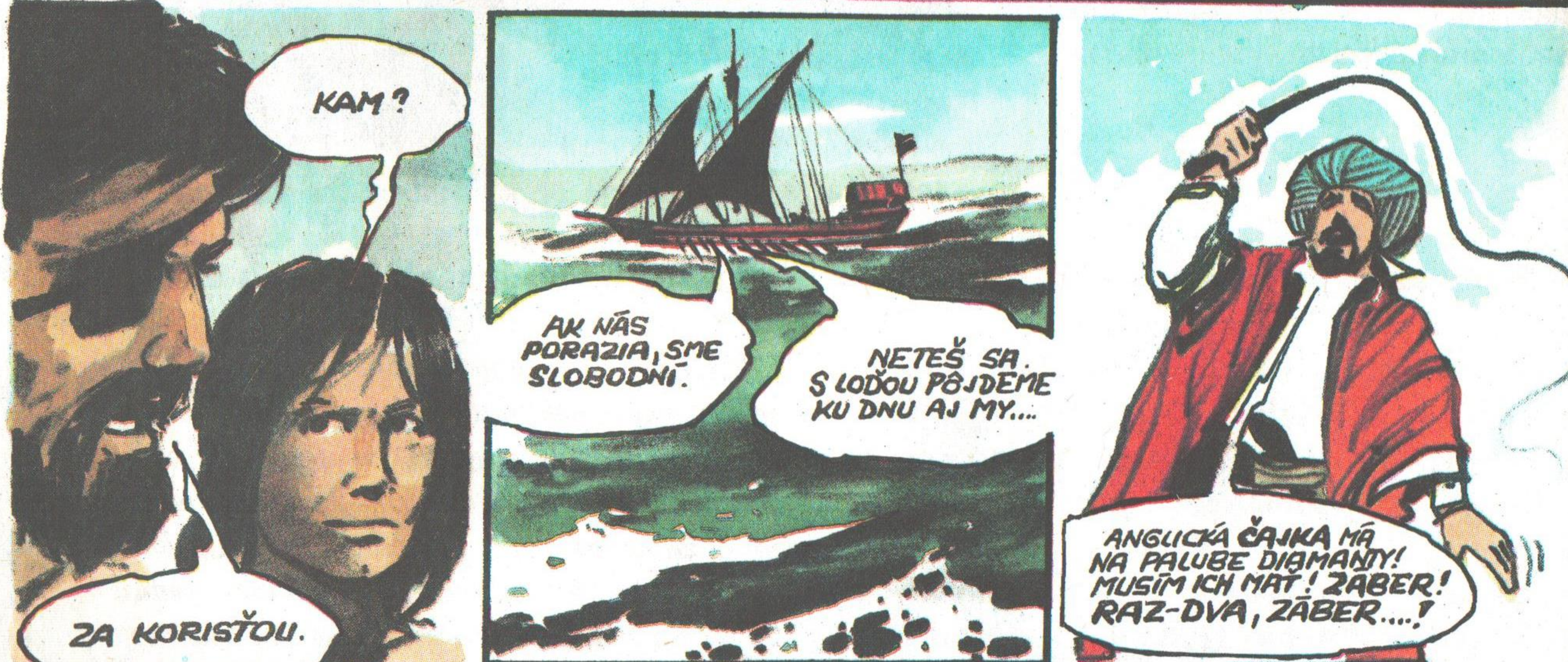
„Zvieratá nechováme predsa iba preto, aby sme ich mohli pohladať, keď je nám smutno,“ hovorí Matúšov otec. „Chováme ich, aby sme sa o nich viac dozvedeli. Niektorí ľudia tvrdia, že sa im hady protivia, lebo sú klzké. Moje deti by sa im vysmiali. Veľa ráz mali hada v rukách a vedia, že má na sebe suché šupiny. A ani rozoklaný jazyk nemá na štípanie, ale na ochutnávanie a ovoniavanie. Mimochodom, viete, že v starom Grécku si ľudia mysleli, že všetci, ktorým hady oliznú uši, majú jasnovidcké schopnosti? Čím viac budeme vedieť o zvieratkách, tým im budeme lepšie rozumieť. A nielen im, ale celej prírode, bez ktorej by bol náš život nemožný.“

Pripravila MARTA ŠURINOVÁ
Ilustr. DRAHOMÍR TRŠŤAN

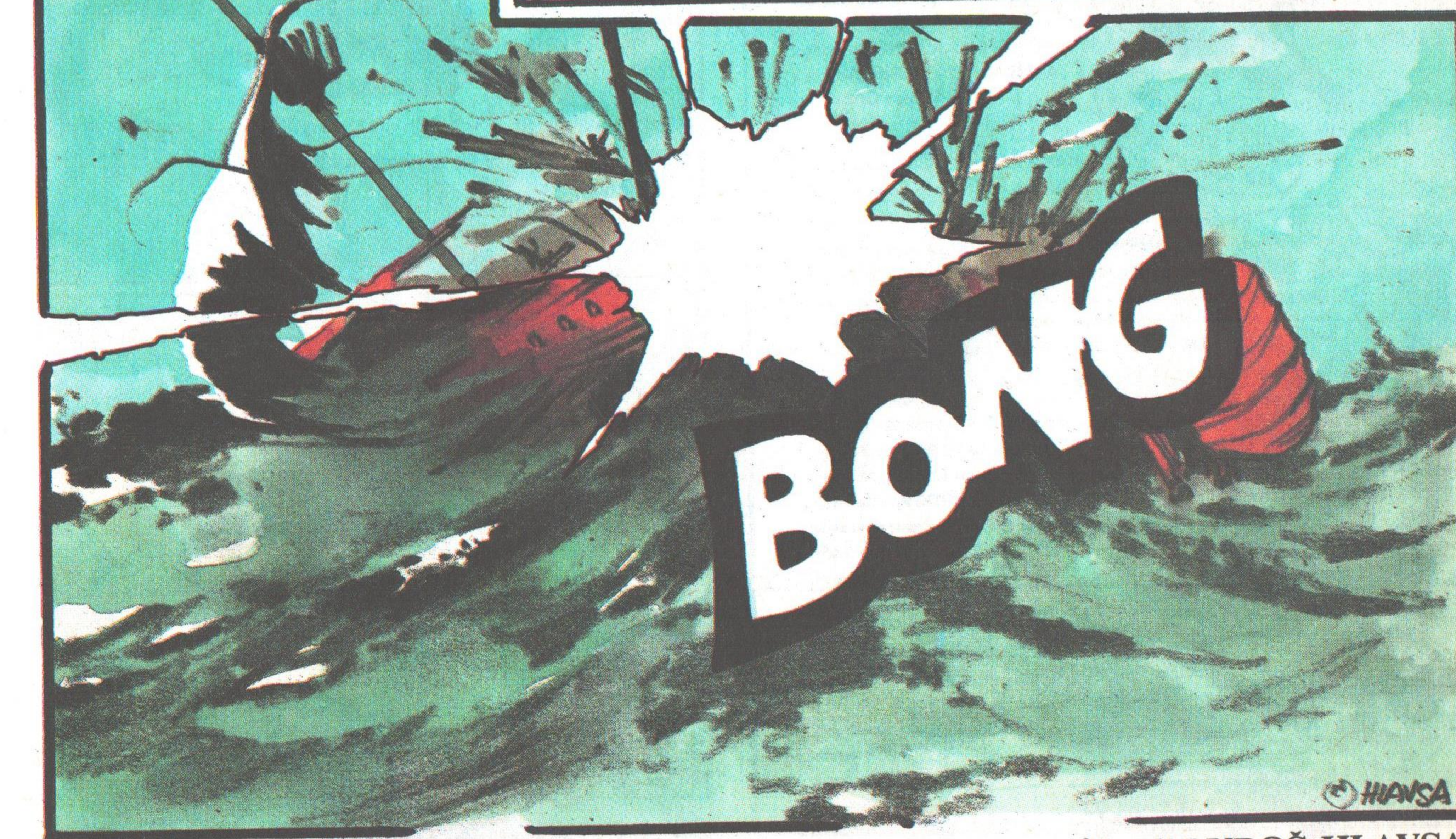
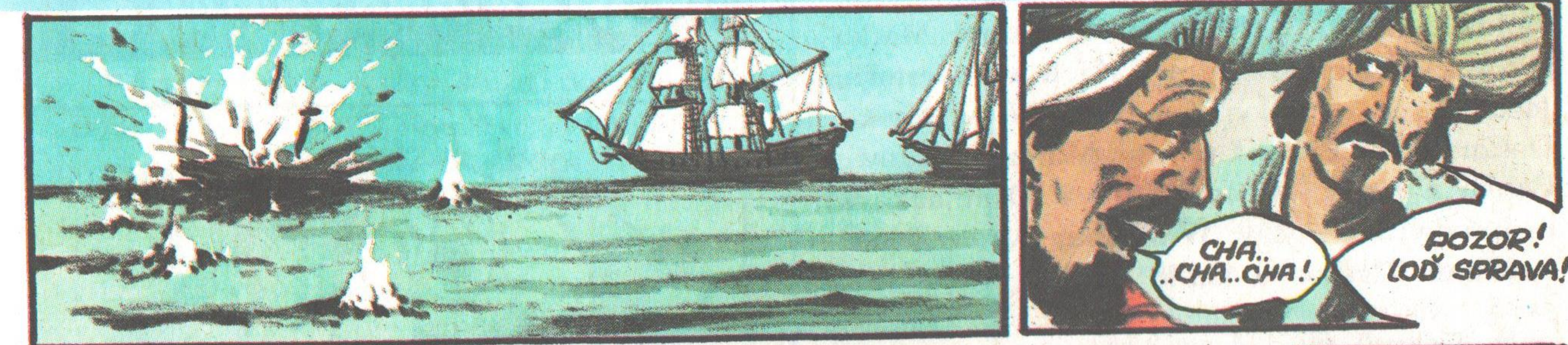
Bratislavský ROBINSON

Pri druhej plavbe zaja Karola Jettinga arabský pirát Idris bej. Na poľovačke mladý bratislavský rodák, teraz posol londýnskeho ministerstva,

zachránil svojmu väzňovi život. Idris bej mu za to veľkodušne daroval slobodu. Cestou do prístavu ho však prepadol pirátov syn, ozbíjal ho a predal na galeje na pirátsku loď Čierny ord.

Píše MILAN ĎURKOVIČ

Kreslí LUBOŠ HLAVSA

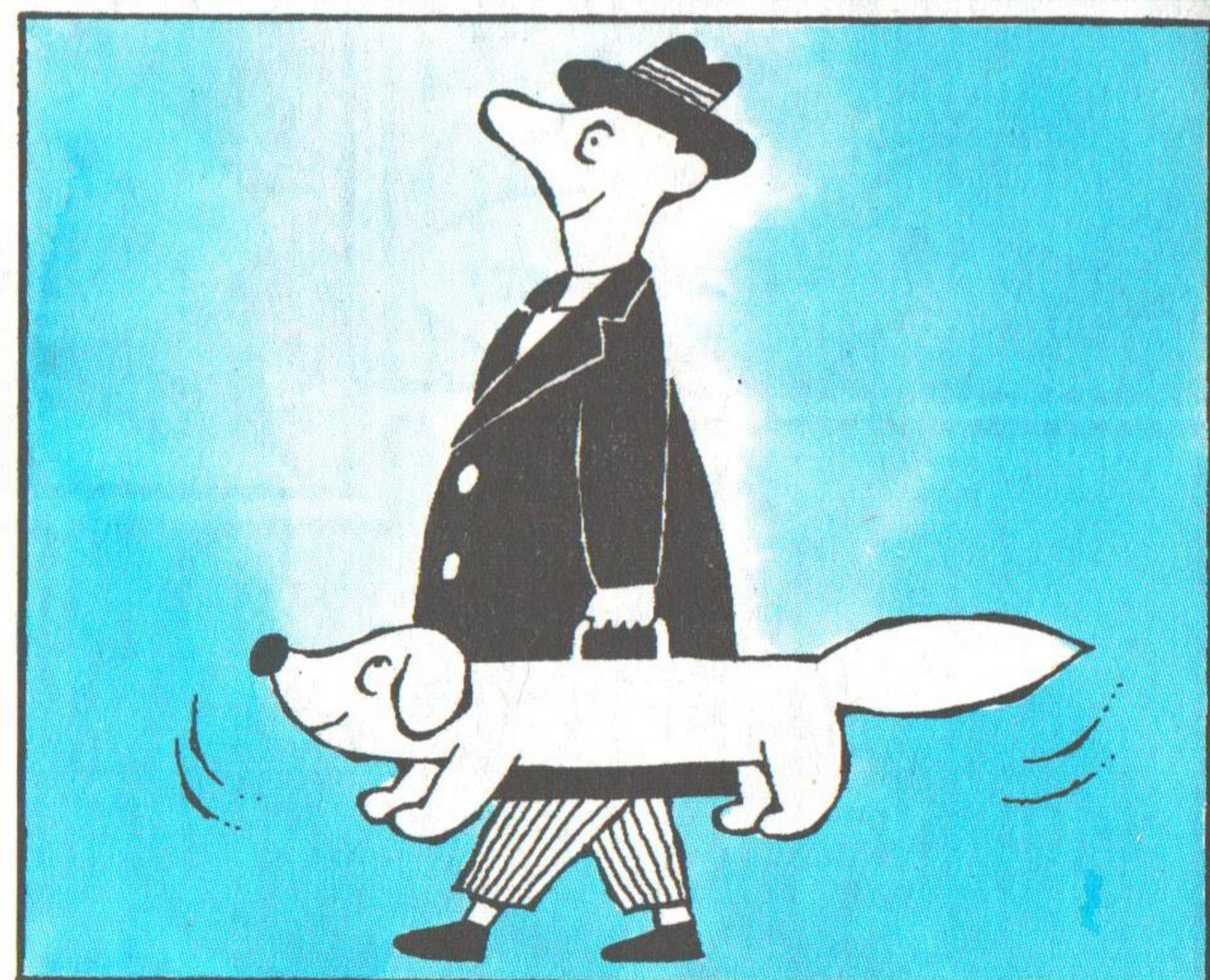
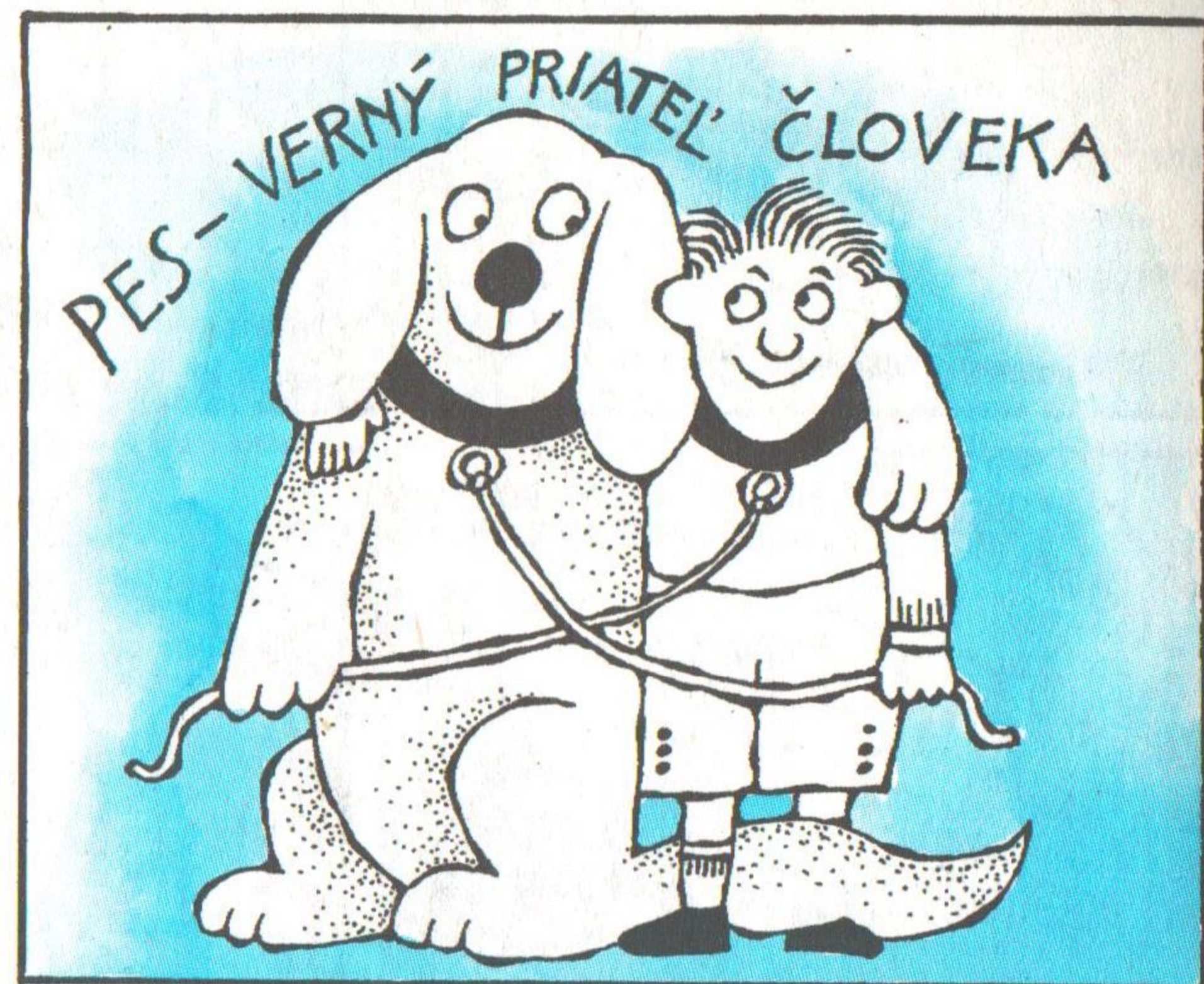
SPoznÁVAŠ NÁs?

Názvy súťažných kníh a mená ich autorov: Anton Hykisch: **Kamarát Čipko**; Astrid Lindgrenová: **Pipi Dlhá Pančucha**; Marianna Grznárová: **Maľko a Kubko**; Miloš Macourek: **Mach a Šebestová**; Jozef Cíger Hronský: **Smelý Zajko v Afrike**; Dušan Dušek: **Pišťáček sa žení**; Mária Ďuríčková: **Danka a Janka**; Krista Bendová: **Osmijankove rozprávky**; Karl May: **Winnetou**; Daniel Defoe: **Robinson Crusoe** a Carlo Collodi: **Pinocchio**.

KNIHU VYHRÁVAJÚ:

J. BAKALA, Bratislava;
M. VOJTÁŠOVÁ, Spišská Nová Ves;
J. SATKO, Bratislava;
M. CIBIK, Nové Mesto n/V;
K. JANIKOVÁ, Prievidza;
T. JECH, Košfany n/Turcom;
L. ŠKULECOVÁ, Bratislava;
K. IMRICHOVÁ, Prešov;
V. BAKOŠOVÁ, Púchov;
S. ODRÁŽKOVÁ, Šalgočka;
M. KÍŠOVÁ, Ban. Bystrica;
A. BEŇOVÁ, Dubnica n/V.;
E. PIVOLUSKOVÁ, Očová;
M. ČULÁK, D. Lefantovce;
J. ČERVENKA, Hefpa;
P. CENŠČÁK, Veľká Lesná;
J. HUBOVÁ, Martin;
M. PETRIK, Bratislava;
J. GORELKOVÁ, Dol. Breznica;
J. SZÖLLÖSYOVÁ, Sládečkovce;
P. KUNA, Výchapy-Opatovce;
L. PERESZLÉNYIOVÁ, Bratislava;
Z. IVANIČOVÁ, Košice;
M. MORAVEC, Žilina;
R. BALÁŽ, Trnava;
K. TIŠOVÁ, Bobrovec;
P. VODIČKA, Horné Srnie;
M. TRAUTENBERGEROVÁ, Prievidza;
L. MIKOVÁ, Bratislava;
A. STRUHÁRIKOVÁ, Nové Mesto n/V.;
ZIACI IV. A. KOMENSKÉHO UL. 2, Spišská Nová Ves:
L. PÁLKOVÁ, Kopčany;
L. BEHANOVÁ, Horná Poruba;
L. KUCHAROVIČOVÁ, Nová Dubnica;
J. ŠIMONČIČ, Suchá n/Parnou;
F. SALIŠ, Lipt. Mikuláš;
R. DROZDOVA, Prievidza;
K. HALASOVÁ, Streženie-Púchov;
M. ŽARNAYOVÁ, Prešov;
O. MIRZA, Bratislava;
P. PODHÁJECKÝ, Prešov;
S. SEKULOVÁ, Spišská Nová Ves;
M. MAJTÁZ, Nové Mesto n/V.
M. VEĽČICKÁ, Sládečkovce;
A. HRONSKÁ, Prievidza;
S. ŠISEROVÁ, Spišská Nová Ves;
M. PATRIK, Chtelnica;
J. BOHOVIČ, Zavar;
M. ROMANÁK, Ban. Bystrica;
L. BUDJAČOVÁ, Mikušovce.

TAJNIČKA *Tánička*

Ešte si chodil do škôlky, a už si počúval veršičky o Zajkovi Bojkovi, Žabiatku alebo o svätajánskej muške, ktorej svrčky rozbili lampášik. Pred tebou ich počúvala tvoja mama a oco, pred nimi stará mama so starým otcom a ešte pred nimi prababka s pradedkom. Ludmila Podjavorinská, ktorá ich napísala, už dávno nežije. Postavičky, ktoré vytvorila, knihy, ktoré napísala, akoby sa však boli napili z rozprávkovej studničky. Sú neustále živé. A najživšia je tá o krásnej Čin a nedbajovi Čimovi. Spomínaš si na ich slávne pytačky, ktoré sa dobre začali, no skončili sa takou zvadou, že skoro lietalo perie? Ešte šťastie, že švárna Čin si nakoniec presadila svoje. A tak bola svadba, o akej nechyroval svet. A čo nasledovalo po nej? To si všetko pripomenieš, keď si knižku L. Podjavorinskej prečítaš. A ako sa tá knižka volá? Dozvieš sa to, keď vylúštiš moju tajničku.

Správnu odpoveď pošli do redakcie Slniečka (Nám. SNP 12, 815 19 Bratislava) do konca februára. Nezapudni nalepiť súťažný kupón, inak by som ťa nemohla zaradiť do zberovania o pekné slniečkárske odznaky.

Tánička Tajnička

Vážení rodičia, vážené pani učiteľky,

zaiste ste si všimli, že od januára má už Slniečko v záhlaví cenu 5 Kčs. Verte nám, že sme k tomuto opatreniu pristúpili neradi, vynútilo si ho však zvýšenie ceny papiera a tlačiarskych nákladov. Za vaše pochopenie a priazeň sa pousilujeme pripravovať Slniečko ešte prítazlivejšie než dosiaľ. Dôkazom toho nech je VLASTIVEDA PRE ŠTVRTÁKOV, ktorá by vám mala pomôcť dovtedy, kým vyjdú definitívne vlastivedno-dejepisné texty pre 4. ročník ZŠ.

KRÍŽOVKA
NOVÁ KNIHA Z MLADÝCH LIET

Správna odpoveď z čísla 3: Peter Gloc-ko.

Knihu vyhrávajú: H. Ďurčeková, Valaská Belá; K. Hutlasová, Veľké Zálužie a G. Poliaková, Látky.

TAJNIČKA TÁNIČKA

Správna odpoveď z čísla 3: Hevier.

Slniečkársky odznak získavajú: I. Bajánová, Unín; M. Gálik, Brezno; K. Horňáková, Nová Dubnica; M. Hulínová, Trenčín; K. Hurbanová, Láb; K. Liškova, Nové Sady; D. Parajková, Báhoň; S. Sekulová, Spišská Nová Ves; N. Sobčáková, Bíla a M. Staňová, Košeca.

Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, š. p.

Adresa redakcie: Nám. SNP 12, 815 19 Bratislava. Telefón 394 179.

Šéfredaktor Ondrej Sliacky, výtvarný redaktor Svetozár Mydlo, grafická úprava Viera Fabianová.

Tlačia Polygrafické závody, š. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS Ústredná expedícia a dovoz tlač, Námestie slobody 6, 813 81 Bratislava. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena jedného výtlačku 5 Kčs, ročné predplatné 50 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

Obálku nakreslila Dagmar Hložeková.

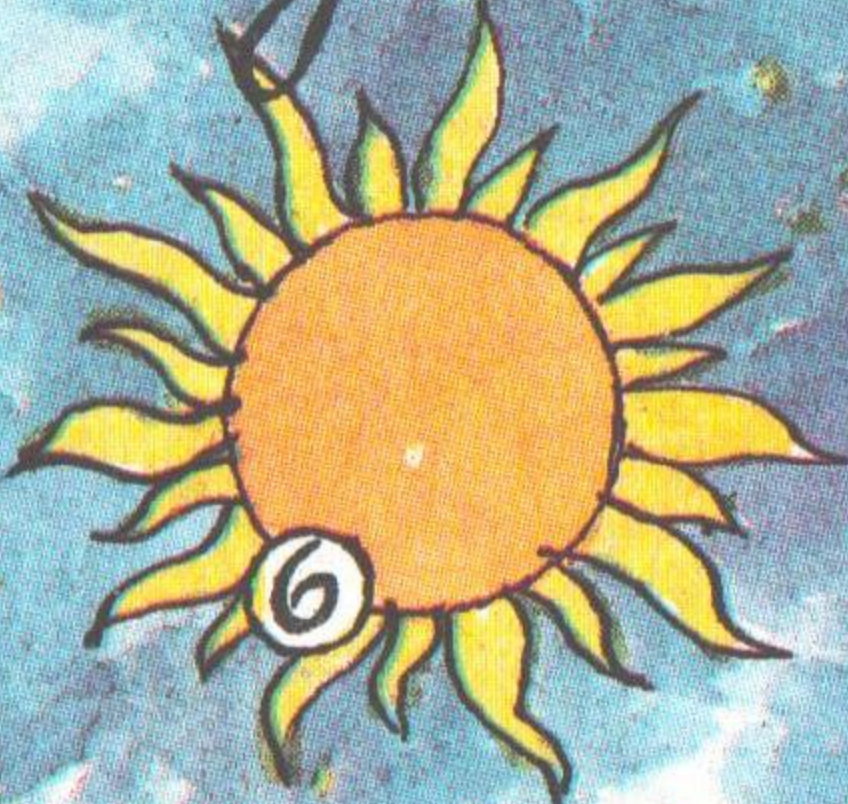
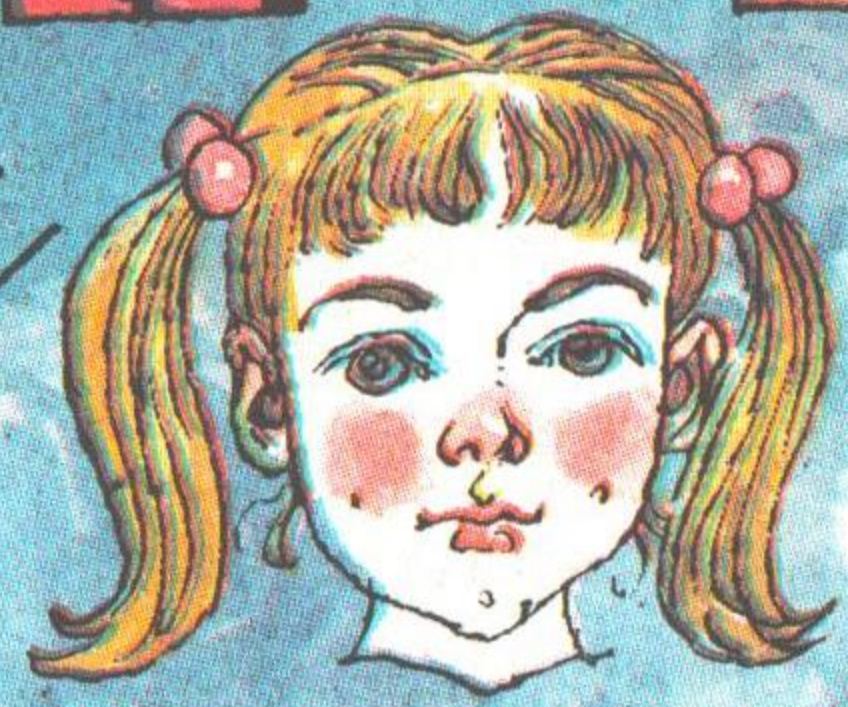

© ČTK — Presfoto Praha

KUPÓN č. 6

TAJNÍČKA • TÁNIČKA

Poviem ti o peknej knižke

1					
2					
3					
		4			
		5			
6					

